

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Volná hra předškolních dětí v mateřské škole

Vypracovala: Lenka Kollerová
Vedoucí práce: Mgr. Eva Svobodová

České Budějovice 2015

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 19. března 2015

Lenka Kollerová

PODĚKOVÁNÍ

Chtěla bych tímto poděkovat vedoucí mé bakalářské práce paní Mgr. Evě Svobodové za odbornou konzultaci, cenné rady, pomoc a čas, který věnovala vedení mé práce.

Dále bych chtěla poděkovat oběma mateřským školám a hlavně učitelkám těchto mateřských škol, v jejichž třídách jsem mohla provádět výzkum. Všem těmto paním učitelkám děkuji za jejich ochotu a vstřícnost při realizaci výzkumu. Převážně děkuji také dětem z těchto mateřských škol, bez nichž by se můj výzkumný projekt nedalo zrealizovat. Moje díky patří také mé rodině, příteli a všem přátelům, kteří mě po celou dobu studia podporovali.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá volnou, neboli spontánní hrou předškolních dětí v mateřské škole. V teoretické části je na základě poznatků z odborných pramenů charakterizována hra a nejdůležitější poznatky o ní, jsou zde uvedeny různé teorie a typy her, práce seznamuje s významem hry a důraz je kladen na význam volné hry v předškolním vzdělávání. Práce dále také seznamuje s rozdílem mezi hrou spontánní (volnou), hrou řízenou a hrou didaktickou. Praktická část je zaměřena na možnosti podpory volné hry v mateřské škole, jsou zde prezentovány výsledky zrealizovaného dlouhodobého projektu, zaměřeného na podporu spontánních herních činností. Sběr dat v tomto projektu byl uskutečněn formou pozorování.

Klíčová slova: předškolní věk, mateřská škola, volná hra

ABSTRACT

This thesis deals with free or spontaneous play of preschool children in kindergarten. The theoretical part consists of the characterization of the play and most important knowledge about it based on the findings from the expert sources, presentation of various theories and types of games. The paper introduces the importance of play with the emphasis put on the significance of free play in the preschool education. The thesis then presents the difference between the spontaneous (free) play, controlled play and didactic play. The practical part is focused on the possibilities of support of the free play in kindergartens, presents the results of implemented long-term project aimed at promoting spontaneous playing activities. The collection of data for this project was carried out through observation.

Keywords: preschool age, kindergarten, free play

MOTTO

„...hra je pro dítě jako chleba. Mimořádně důležitá, potřebná a nezpochybnitelná. Hra je pro dítě nádherný svět, ve kterém může všechno, nebo téměř všechno...“
(Herman, 2008, s. 120)

(Zdroj – vlastní fotodokumentace)

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 DĚTSKÝ VĚK.....	10
1.1 Dítě předškolního věku	10
2 DEFINICE HRY.....	11
2.1 Význam hry pro dítě.....	11
2.1.1 Co všechno rozvíjí hra u dětí	12
2.2 Znaky, vlastnosti a zákonitosti hry	12
3 HISTORIE A TEORIE HRY.....	14
3.1 Hra a hračka od nejstarších dob.....	14
3.2 Teorie hry	16
4 TYPY HER	20
4.1 Dělení her	20
4.1.1 Hledisko míry vedení.....	21
4.1.2 Hledisko druhu aktivity (typu činnosti)	22
4.1.3 Hledisko příčiny hry (motivy, principy, které podněcují ke hře)	23
4.1.4 Hledisko počtu hráčů, hledisko spolupráce	24
4.1.5 Hledisko pohlaví	24
5 ROZDÍL MEZI HROU ŘÍZENOU, DIDAKTICKOU A SPONTÁNNÍ (VOLNOU)	25
5.1 Hra řízená a didaktická	25
5.1.1 Hra řízená	25
5.1.2 Hra didaktická	26
5.2 Hra spontánní (volná).....	27
6 VOLNÁ HRA.....	27
6.1 Podmínky a prostředí pro hru	28
6.1.1 Pravidla hry	29
6.1.2 Rizika ve volné hře.....	29
6.2 Postavení pedagoga ve volné hře dětí	30

6.2.1	Diagnostika dítěte	31
7	TVOŘIVOST (KREATIVITA).....	31
7.1	Strukturní prvky tvořivosti	32
7.2	Kreativita u dětí.....	33
7.2.1	Jak podpořit kreativitu u dětí	33
7.3	Tvořivost a hra.....	34
II	PRAKTICKÁ ČÁST.....	35
8	CÍL VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	35
8.1	Výzkumné otázky	35
9	METODIKA	35
9.1	Pozorování.....	35
9.2	Charakteristika výzkumného souboru	36
9.2.1	Věkově homogenní třída – třída věkově stejně starých dětí (5–6 let).....	36
9.2.2	Věkově heterogenní třída – třída věkově smíšená (2,5–7 let)	36
9.3	Realizace výzkumu	37
9.3.1	Výzkumný projekt zaměřený na podporu spontánních herních činností	37
10	ZÁZNAMY Z POZOROVÁNÍ.....	38
10.1	Věkově homogenní třída – předškoláci (5–6 let)	38
10.2	Věkově heterogenní třída (2,5–7 let).....	45
11	VÝSLEDKY NA ZÁKLADĚ POZOROVÁNÍ	53
11.1	Věkově homogenní třída – předškoláci (5–6 let)	53
11.2	Věkově heterogenní třída (2,5–7 let).....	55
11.3	Srovnání	56
11.4	Celkové shrnutí výzkumného projektu, evaluace	59
12	DISKUSE	60
	ZÁVĚR.....	62
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	63
	SEZNAM PŘÍLOH	66

ÚVOD

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala téma volné hry předškolních dětí v mateřské škole. Důvodem je to, že mě vždy velmi zajímala hra celkově, a hlavně to, co člověku přináší a co všechno z ní těží. O to více, co přináší dítěti v předškolním věku. Hra je základem tohoto období. A to převážně hra volná neboli spontánní. Cílem mé bakalářské práce je upozornit na význam volné hry v předškolním vzdělávání a nabídnout možnosti její podpory v mateřské škole. Podle mého názoru je hra nezastupitelná činnost v předškolním vzdělávání.

V teoretické části bakalářské práce čerpám z odborné literatury, jejíž autoři se zabývají převážně hrou, ale také vývojem dítěte a tvořivostí. Nejprve se věnuji popisu dítěte předškolního věku, poté definicí hry. Další kapitoly pojednávají o významu hry pro dítě, o znacích a vlastnostech hry, o historii hry a různých teoriích. Dále je v této části uvedeno několik typů her a rozdíl mezi hrou spontánní (volnou), hrou řízenou a didaktickou. Teoretická část pokračuje kapitolou o volné hře a je zakončena kapitolou o tvořivosti.

V praktické části provádím pozorování na základě předem připraveného výzkumného projektu zaměřeného na podporu spontánních herních činností. Toto pozorování realizuji ve dvou odlišných třídách různých mateřských škol. Prostřednictvím pozorování zjišťuji odpovědi na několik otázek týkajících se volné hry, ve které děti mají nabídku různých materiálů, které ke hře můžou využít. Na konci praktické části bakalářské práce jsou uvedeny výsledky tohoto realizovaného dlouhodobého výzkumného projektu.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 DĚTSKÝ VĚK

Charakteristika dítěte, která je jeho nejzákladnější a nejjednodušší, je charakteristika podle jeho věku. Helus (2004, s. 87) uvádí, že „*Dítětem je jedinec nacházející se v určitém věkovém rozmezí, které lapidárně označíme jako dětský věk.*“ Na dítě nahlížíme jako na osobnost, především po stránce vývojové. Hledíme na to, jak se jeho osobnostní kvality vyvíjejí a vznikají – jak jsou deformovány či brzděny. Dětský věk je nejbouřlivějším úsekem vývoje našeho života (Helus, 2004).

Vágnerová (2000) podává podrobnější rozdělení období věku dítěte. Na základě odlišných specifik rozlišuje několik období dětského věku, celkem 9. Jsou to: období prenatalní, dále období novorozenecké, kojenecký věk, následuje batolecí věk, poté předškolní období (období od 3 do přibližně 6 let i více, podle toho, kdy dítě zahájí povinnou školní docházku), dále období nástupu do školy, období školního věku, období pubescence, a nakonec adolescence (přibližně trvá do 20 let).

Tato bakalářská práce se zabývá předškolním obdobím, tedy obdobím od 3 do přibližně 6–7 let, a hlavně významem hry, především v tomto období.

1.1 Dítě předškolního věku

Millarová (1997) uvádí několik stadií intelektuálního vývoje podle Piageta. V předškolním věku se dítě nachází ve stadiu symbolické reprezentace (2–7 let) – dítě znovu opakuje to, co se dříve už naučilo, na verbální a symbolické úrovni, typické pro toto období je hrové předstírání a symbolická hra.

V psychice dítěte předškolního věku, mimo jiné, dominují emoce a enormně se rozvíjí vlastní aktivita dítěte. Tento věk se dá označit věkem hry (Švejdová, 2010). Také Suchánková (2014), udává, že všudypřítomnou činností dítěte v předškolním období je právě hra. Je využívána jako jedna z hlavních vzdělávacích metod, je to prostředek, který je základní v rozvoji dětské osobnosti. Hra je velmi důležitá pro sebeutváření dítěte, dítě v ní uspokojuje své potřeby.

I Bělinová a kol. (1980) uvádí, že dominující činností předškolního věku je hra, děti v ní vyjadřují rysy své osobnosti, jejich zájem není soustředěn pouze na výsledek činnosti, ale převážně na jeho proces.

2 DEFINICE HRY

Průcha a kol. (2009, s. 92-93) v Pedagogickém slovníku definuje hru takto: „*Forma činnosti, která se liší od práce i od učení. Člověk se hrou zabývá po celý život, avšak v předškolním věku má specifické postavení – je vůdčím typem činnosti. Hra má řadu aspektů: aspekt poznávací, procvičovací, emocionální, pohybový, motivační, tvořivostní, fantazijní, sociální, rekreační, diagnostický, terapeutický. Zahrnuje činnosti jednotlivce, dvojice, malé skupiny i velké skupiny. Existují hry, k jejichž provozování jsou nutné speciální pomůcky (hračky, herní pomůcky, sportovní náčiní, nástroje, přístroje). Většina her má podobu sociální interakce s explicitně formulovanými pravidly (danými dohodou aktérů nebo společenskými konvencemi). Ve hře se mnoho pozornosti věnuje jejímu průběhu (hry s převahou spolupráce, s převahou soutěžení). Výchozí situace, průběh a výsledky některých her lze formalizovat a rozhodování aktérů exaktně studovat. Těmito otázkami se zabývá speciální matematická disciplína – teorie her.*“

Hra je psychology označována jako hlavní forma činnosti dětí v období předškolního věku, psychické procesy dítěte se v tomto období nejkvalitněji a nejvíce rozvíjejí a to nejvíce právě prostřednictvím hry (Bělinová a kol., 1982).

2.1 Význam hry pro dítě

Svobodová (2007) uvádí, že hra, pro dítě přirozená činnost, vytváří dítěti prostor pro učení, působí mu slast a pocit radosti - a to dělá hru hrou. Ve hře dítě přehrává momenty a situace, které pro ně mohly být nesrozumitelné nebo zraňující. V další knize Eva Svobodová (2010) mimo jiné uvádí, že hra dítě fascinuje, okouzluje a upoutává, také mu přináší uspokojení, přináší mu spoustu nových zkušeností, pomáhá mu zapomenout na potíže a s některými se vyrovnat.

Dítě se při hře formuje i projevuje, proto je hra příležitostí, kdy můžeme dítě lépe poznat, lépe mu porozumět a díky těmto poznatkům i lépe vychovávat. Hra je

přirozenou a samozřejmou součástí života, setkáváme se s ní v každodenním životě. Naplňuje dětství i mládí, provází a obohacuje nás i dále po celý život. Také dává možnost se vyjádřit, projevit fantazii, vytrvalost, důvtip, tvůrčí činnosti, atd. Každá hra je tvůrčím a jedinečným dílem dítěte, ve kterém se uplatňuje jeho celá osobnost (Mišurcová a kol., 1980).

Hra je také jedním z důležitých činitelů společenského vývoje. Děti při ní spolupracují, sjednocují se do dvojic, do skupin, utvářejí kolektiv. Pomocí hry se učí pravidla soužití v kolektivu ostatních dětí, postupně se učí samostatně řešit spory, být ohleduplní k druhým (Šolková, 1960).

„Umožnit dítěti si hrát, to je ale nezbytná podmínka pro aktivní seberealizaci, kterou si dítě volí na základě úrovně svého rozvoje, tempa, zájmu, svých zkušeností a schopností začleňovat do nich okolní svět, předměty, jevy a osoby.“ (Koťátková, 2005, s. 20)

2.1.1 Co všechno rozvíjí hra u dětí

Skrz hru dítě poznává svět, osvojuje si základní dovednosti, schopnosti a vědomosti, postoje a hodnoty, které jsou pro život potřebné. U dětí hra rozvíjí tyto oblasti: Motoriku (hrubou, jemnou, grafomotoriku a kresbu), myšlení, vnímání (zrakové, sluchové, prostorové, vnímání času), metakognici, řeč a komunikaci, matematické představy a sebeobsluhu, samostatnost, sociální dovednosti, emoce a také psychickou odolnost (Suchánková, 2014).

2.2 Znaky, vlastnosti a zákonitosti hry

Níže uvedené znaky, vlastnosti a zákonitosti hry se vzájemně prolínají, propojují a doplňují.

Znaky hry podle Koťátkové (2005):

- Spontánnost
- Zaujetí
- Radost
- Tvořivost
- Fantazie

- Opakování
- Přijetí role

Nejvýznamnější vlastnosti a znaky hry (Suchánková, 2014):

- Hra je spontánní činnost, dává pocit svobody
- Hrou jsme silně zaujatí
- Hra je pro dítě smysluplná činnost – má určitý smysl, který se často postupem hry vyvíjí
- Hra má určitá pravidla
- Hrou přijímáme různé role
- Ve hře používáme fantazii
- Hra je typická svou ohraničeností a uzavřeností
- Ve hře najdeme prvek vážnosti
- Ve hře používáme tvořivost
- Pro hru je typické opakování
- Ve hře projevujeme uspokojení a radost, i další emoce
- Ve hře máme pozorný, aktivní, nestresující stav mysli
- Hra vychází z naší vnitřní motivace

Zákonitosti hry podle Svobodové (2010)

- ***Hra je svobodná aktivita***
  - hra je svobodná činnost, která nemůže být vykonávána na povel, ke hře nemůže hráč být nucen, přestala by pro něj být radostná a přitažlivá
- ***Hra je neproduktivní***
  - hra nám dává cenné prožitky a vzpomínky, nepřináší nám žádné hodnoty nebo majetek
- ***Hra má svůj čas a prostor***
  - hra nezasahuje do běžného života, je z něj vydělena, má svůj prostor i čas, ale může život zrcadlit a zobrazovat

- **Hra je nejistá**
  - výsledek hry nikdy nemůže být předem určený, nikdy nevíme, jak se bude vyvíjet, jak skončí nebo bude pokračovat
- **Hra je podřízena pravidlům**
  - hra má svá vlastní pravidla, která na dobu hry vyřazují běžné zákony, na přijetí pravidel se domlouvají hráči nebo si společně stanovují vlastní

Veliký význam má znalost těchto zákonitostí pro učitelku (učitele) v mateřské škole. Může pak plánovat některé z aktivit pro děti tak, aby naplňovaly dané záměry vzdělávání a zároveň aby nesly znaky hry (Svobodová, 2010).

3 HISTORIE A TEORIE HRY

Hra zde byla od pradávna, je starší než samo lidstvo, prvky hry pozorujeme i u mláďat živočichů, převážně u savců a u dalších vyšších živočichů (Kotátková, 2005). Hra je určitým druhem činnosti, které inspirují a přitahují velkou škálu odborníků, její význam v životě lidí vždy byl a stále je velmi značný (Millarová, 1978). Odedávna se lidé zabývali otázkou, co to hra vlastně je a v čem můžeme nalézt její význam. Možnosti uplatnění hry a snaha odhalit její význam vedla k mnoha pozorováním, ať už dětí, zvířat či dospělých; v různých dobách a kulturách se hra srovnávala, zkoumaly se archeologické dokumenty, texty a obrazy a archeologické vykopávky (Oprailová, Gebhartová, 2003).

3.1 Hra a hračka od nejstarších dob

„Panem et circenses – chléb a hry – bylo nikoli nešikovné moto politického programu již ve starém Římě.“ (Kotásková in Millarová, 1978, s. 7)

Doklady o tom, že hra provází člověka od vzniku dějin, nacházíme v archeologických vykopávkách a v neposlední řadě také v literárních památkách. Po tisíciletí je uznávána důležitost hry, nové generace po celé věky nachází svůj vývoj mimo jiné i ve hře, hry a hračky také považujeme za součást různých kulturních prostředí (Mišurcová, Fišer, Fixl, 1980).

Například chrastítka pocházejí již z mladší doby bronzové, v hrobech dětí se nacházely různé hlavy zvířat, malé keramické panenky a miniaturní nástroje – to vše sloužilo nejpravděpodobněji jako hračky. V historii najdeme i zmínku o první stolní hře, která pochází z Číny, vyrobena byla před 4 tisíci lety a nese název *go*, tuto hru vymyslel pro svého syna čínský císař, chtěl ho takto naučit strategii myšlení (Opravilová, Gebhartová, 2003).

Také hračky, které byly nalezeny ve starověkém Egyptě, patří díky archeologickým nálezům mezi jedny z prvních – krokodýl ze dřeva, míč z papyru nebo hliněné figurky, které mohly sloužit jako kultovní předměty anebo jako panenky. Doklady o hračkách se zachovaly i ze starého Řecka, různé figurky vojáčků a koníků, vozíky, také malý trojský kůň, panenky z různých materiálů, jako například z hlíny, dřeva, mramoru, slonoviny, stříbra či zlata,... (Mišurcová, Fišer, Fixl, 1980).

Nejen v životě dětí, ale i dospělých zaujímala významné místo hra. V antickém starověku hry byly spojeny s kultem bohů a s náboženstvím, nejvíce se proslavily olympijské hry a scénické hry. V Římě se rozvinuly zábavné hry, jako například zápasy gladiátorů a jezdecké hry; školy, které poskytovaly základní vzdělání mladým Římanům dokonce měly název „ludi“ – hry. I u známých řeckých filozofů Aristotela a Platóna můžeme najít myšlenky o tom, jak významnou úlohu měly hry v antické společnosti i v lidském životě a také ve výchově dětí. I středověcí myslitelé věnovali hře pozornost, doporučovali, aby se děti, které patřily do vyšší společnosti, učily čtení hravým způsobem – pomocí písmenek ze slonoviny nebo ze dřeva (Mišurcová, Fišer, Fixl, 1980).

V renesanci se ve výchově začaly rozvíjet a využívat pohybové hry a také hry intelektuální, mezi které patřily např. hádanky. V renesanci vznikla první didaktická hra z roku 1510, kterou připravil Thomas Murner pro žáky z měšťanských vrstev. Hra měla karetní formu, sloužila k výuce dialektiky v obrázcích. Tato populární didaktická hra se časem rozšířila i do Paříže (Mišurcová, Fišer, Fixl, 1980).

Zajímavý pohled na hru přinesl ve své době J. A. Komenský. Pokládá hru za jednu z nejdůležitějších věcí při vývoji dítěte, při níž je dítě aktivní, činorodé, obohacuje si pomocí hry své znalosti a pomocí ní rozvíjí své myšlení a smysly. Hra přináší dítěti

potěšení a radost. Podle Komenského se měla hra využívat i ve škole, aby učení bylo příjemné a radostné (Mišurcová, Fišer, Fixl, 1980).

Hry, které vznikaly v 17. století, dětem přibližovaly řeckou gramatiku, zeměpis, dějepis, náboženství, vojenství,... Vymýšlely se hry s vojenskými náměty, vznikaly vojenské hračky. V 18. století vznikaly hračky, které byly vyráběny s ohledem na osobitost dítěte, hra byla využívána v procesu učení (např. početní domino, skládací abeceda, abecední loto,...). Vznikaly i hračky určené pro zábavu. Od začátku 20. století, „Století dítěte“ se zájem o hru zintenzivnil, což platí až do dnešní doby (Mišurcová, Fišer, Fixl, 1980).

3.2 Teorie hry

Význam hry má ve výchově dítěte hluboké kořeny. Ještě před tím, než byly založeny první instituce pro předškolní děti, se mnozí myslitelé zabývali významem hry a zdůrazňovali její přínos. Nejvíce se význam hry začal zdůrazňovat v období osvícenství a renesance. Názory některých významných osobností jsou stále inspirativní a aktuální až dodnes (Suchánková, 2014).

J. A. Komenský

Uhlířová (2003) uvádí, že ve všech Komenského didaktických spisech lze najít pojem hry. Komenský chápe hru jako činnost, která provází člověka v průběhu života a je prostředkem jeho rozvoje. Komenský dával hře stejný důraz jako spánku a výživě, považoval ji za nezbytnou součást života dítěte. Podle něj ve hře dítě nejbohatěji a nejpřirozeněji nabývá své zkušenosti. Komenský se věnoval také hračkám („titěrkám“), které u dítěte rozvíjejí myšlení, znalosti ze světa okolo něj a umožňují dítěti napodobovat činnosti dospělých. Dítě má od her postupně přecházet k činnosti pracovní, k „řemeslnění“. Velký důraz kladl na význam vrstevníků dítěte, kteří při hře děti velmi ovlivňují. „...ač chůvy a rodičové nemálo dětem prospěti mohou, více však jejich vrstevníci, spoluděti. Dítě dítěti víc vtíp zaostřiti a nabrousiti můž než kdo jiný.“ (Komenský in Uhlířová, 2003, s. 19)

J. J. Rousseau

V období osvícenství hovořil o hře J. J. Rousseau, a to v knize *Emil, čili o vychování*. Zastával přirozenou výchovu, tvrdil, že každá činnost by měla být hrou. Vnímá hru jako důležitou pro rozvoj tělesné stránky a smyslového vnímání. Vyzýval rodiče dětí, aby svým potomkům hru dopřáli, podpořili ji, aby dětem umožnili více svobody. Rousseau neuznával zbytečné a drahé hračky, podle něj byly na prvním místě hračky přírodní (Suchánková, 2014).

J. H. Pestalozzi

O tom, jaký má hra výchovný význam, pojednával v 19. století J. H. Pestalozzi. Hru spojil s učením a učitelům doporučil, aby ji využívali při vyučování. Hru viděl jako didaktickou metodu, poukázal na její význam v díle: *Jak Gertruda učí své děti* (Suchánková, 2014).

J. F. Frobel

J. F. Frobel žil od roku 1782 až do roku 1852 (Koťátková, 2005). Je zařazován mezi jedny z prvních zakladatelů předškolních institucí. V roce 1840 založil dětskou zahrádku. Hru u dětí považoval za nejvýznamnější činnost, při práci s dětmi ji využíval, chápal ji jako řízené zaměstnání, které je hravé. Využíval mnoho hraček („dárků“) a názorných pomůcek, které měly u dětí rozvíjet přirozený instinkt a aktivně je zaměstnávat. S dárky pracovaly děti podle návodu dospělých, cílem bylo dosáhnout u dítěte určitého poznatku či dovednosti. Využíval hodně společné hry dětí, které měly pomáhat podporovat sebekázeň a vytvářet správné vztahy (Suchánková, 2014).

J. V. Svoboda

Také J. V. Svoboda prosazoval ve své koncepci hru. V Praze roku 1832 byla založena první česká opatrovna a Svoboda byl v této opatrovně učitelem. Připravoval děti na školu pomocí hry, povídek, pořekadel či zpěvu. Zaměřoval se na komplexní výchovu dětí od narození. Tato výchova zahrnovala výchovu morální, tělesnou a estetickou (Suchánková, 2014).

Herbert Spencer

Tento raný psycholog a anglický filozof formuloval v polovině 19. století v díle Principy psychologie další podstatu hry. Ta funguje na základě přemíry energie, dítě si hrou „odžije“ tuto přebytečnou energii (Koťátková, 2005).

K. Groos

Nacvičování dovedností – tak se označuje teorie, kterou rozvinul K. Groos. Podle něj je hra chápána jako „*obecný impuls k procvičování instinktů, potřebný pro současný stav a budoucí život a je úzce spojený s napodobováním.*“ (Svobodová, 2010, s. 98)

Stanley Hall

Americký psycholog S. Hall, který byl ovlivněn Darwinovou teorií, rozvinul v přibližně stejné době jako Groos svou teorii - rekapitulační teorii. Podstatou této teorie je, že ve svých hrách dítě rekapituluje vývoj lidstva, v hrách jednoduchých až po ty nejsložitější (Koťátková, 2005).

Sigmund Freud

Psychoanalytik Sigmund Freud vysledoval v první polovině 20. století u svých malých pacientů, že se v jejich hrových motivech objevuje odraz skutečnosti, kde dítě žije. Formuloval myšlenku, že „*hra je projekce různých rušivých podnětů*“ (Koťátková, s. 12). S těmito podněty se dítě vyrovná prostřednictvím hraček, neběžných nadpřirozených jevů a postav tím, že si přehraje různé katastrofické situace. Hra dítěti umožňuje odžít si v prostředí pro něj bezpečném své nejistoty a úzkosti, tyto projekce přináší dítěti očistný účinek (Koťátková, 2005).

Rubinštejn

Tento sovětský psycholog se v 50. - 60. letech 20. století zajímal o hru dětí jako o „*odraz skutečnosti, kterou dítě nereflektuje pouze jako realitu, ale snaží se jí přetvářet.*“ (Koťátková, 2005, s. 13). Dítě si vybírá takové motivy, které pro z nějakého důvodu pro něj významné (Koťátková, 2005).

Hull a Skinner

Koťátková (2005) ve své knize dále také uvádí, že ve stejné době jako Rubinštejn se američtí odborníci Hull a Skinner zabývali teorií učení. Sledovali různé situace, v nichž se objevuje učení. Neopomenuli ani hru, ale ta byla sledována a chápána převážně jako projev chování. Skinner rozlišoval reakce, které odpovídaly na nějaký podnět a operativní chování, které se projevovalo spontánně. Operativní chování se může formovat a ovlivnit reakcemi z okolí, pak je buď pozitivně, nebo negativně posilováno. Na podkladě této teorie můžeme říci, že *„hra je stimulována zvenčí, ale má i svůj vnitřní potenciál, který může být posilován nebo tlumen podle podmínek, ve kterých se dítě nachází.“* (Koťátková, 2005, s. 13)

J. Piaget

Ve své teorii vyjadřuje úzkou souvislost mezi rozvojem myšlení a inteligence dítěte a vývojem jeho hry (Svobodová, 2010). Koťátková (2005) ve své knize uvádí, že Piaget rozlišuje základní období vývoje intelektuálního, v každém z těchto období se objevuje hra ve spojitosti s rozvojem myšlení a intelektu: senzomotorické období (6 měsíců až 2 roky), symbolické období = stádium předoperačního myšlení (2 roky až 7 let) a období konkrétních logických operací (7 až 11 let). Piagetova teorie připisuje hře funkci biologickou - funkci experimentování a aktivního opakování, pomocí které dítě mentálně zpracovává nové zkušenosti a situace (Koťátková, 2005).

J. Huizinga

Vnímá hru jako svobodné jednání, které se koná v rámci jasně vymezeného času a prostoru podle svobodně přijatých a bezpodmínečně dodržovaných pravidel, má svůj cíl samo v sobě, nese pocit radosti a napětí a zároveň odlišnosti od všedního života (Svobodová, 2010).

E. Fink

Svobodová (2010, s. 99) uvádí ve své knize citát od E. Finka, ve kterém můžeme spatřit jeho teorii: *„Hra nás obdarovává přítomností. Hra přerušuje souvislost našeho životního běhu, protože není zatěžkána pachtěním za jeho konečným cílem. Ve hře si*

prožijeme lásku, smutek i těžký žal, hrajeme vážnost, pravdu, touhu i smrt. Život se ve hře zobrazuje jako v zrcadle. Hrajeme život a život si hraje s námi.“

Existuje ještě spousta dalších názorů od různých autorů, spousta dalších osobností se zabývalo a zabývá významem hry, v neposlední řadě můžeme vyjmenovat např. R. Calloise, který pojmenoval motivace člověka, které ho vedou ke hře a dále také Millarovou, která se zabývá vývojem hry sociální (Svobodová, 2010).

4 TYPY HER

4.1 Dělení her

Znalost typologií her pomáhá nejen učitelkám a učitelům v mateřské škole uvědomit si, jaké hry jsou u dětí oblíbené, jaké převládají, co děti ve hrách rozvíjejí, v jakém prostředí a s čím si děti rády hrají, jak se zapojují do her s kamarády. Na dělení her se dá nahlížet z nejrůznějších hledisek (Suchánková, 2014). V období předškolního věku můžeme považovat za významné tyto vybrané **typologie her, které ve své knize uvádí Suchánková (2014):**

- **Hledisko míry vedení**
  - hry spontánní, hry navozené, hry vedené (neboli řízené, didaktické, edukační)
- **Hledisko organizace**
  - hry tvořivé, hry s pravidly
- **Hledisko druhu aktivity**
  - hry napodobovací, hry dramatizující, hry fiktivní, hry pohybové, hry konstruktivní, hry sociální, hry počítačové
- **Hledisko příčiny hry (motivy, principy, které podněcují ke hře)**
  - hry aleatorické, hry mimikrické, hry vertigonální (princip vertigo nebo ilinx – závrať) a hry agonální
- **Hledisko motivace**
  - hry vnitřně motivované, herní činnosti zvnějšku motivované
- **Hledisko věku a vývoje osobnosti**
  - hry kojenců, hry batolat, hry předškoláků
  - hry instinktivní, senzomotorické, intelektuální, kolektivní

- hry cvičení, hry symbolické, hry s pravidly, hry konstruktivní
- hry určené pro skupinu dětí věkově heterogenní, hry určené pro skupinu dětí věkově homogenní
- **Hledisko rozvíjené oblasti osobnosti**
  - hry rozvíjející fyzickou (biologickou) oblast, psychickou oblast, sociální oblast
  - hry kombinované (které rozvíjí celou osobnost), hry pomocné (hry pro pobavení, navození atmosféry, motivační hry)
- **Hledisko rozvíjeného typu (složky) inteligence**
  - hry rozvíjející jazykovou, matematicko-logickou, hudební, pohybovou, prostorovou, interpersonální a intrapersonální inteligenci a vztah k přírodě
- **Hledisko počtu hráčů**
  - hry individuální, hry párové, hry skupinové, hry kolektivní
- **Hledisko pohlaví**
  - hry dívčí, hry chlapecké
- **Hledisko prostředí**
  - venkovní hry, vnitřní hry
- **Hledisko využití hraček a pomůcek**
  - hry s hračkami či pomůckami, hry bez použití hraček a pomůcek
- **Hledisko času**
  - hry krátkodobé, hry dlouhodobé

4.1.1 Hledisko míry vedení

- **Spontánní hry** – Z potřeb a zájmů dětí vycházejí hry spontánní, které jsou motivovány vnitřně. Děti si určují samy, na co si budou hrát, s čím, s kým, kde a jak si budou hrát a jak dlouho. Měly by tvořit základ pro navozené a vedené hry.
- **Navozené hry** – Činnosti, pro které děti sami motivujeme, které jim nabídneme.
- **Vedené hry** – Hry, do kterých dětem přímo zasahujeme našim jednáním, určujeme pravidla, obohacujeme je, v praxi jsou označovány jako řízené, edukační či didaktické hry. (Suchánková, 2014)

(Více v kapitole 5 – Rozdíl mezi hrou řízenou, didaktickou a spontánní (volnou).)

4.1.2 Hledisko druhu aktivity (typu činnosti)

Členění podle typu činnosti jsou od každého autora různá, ale obsahem jsou si velmi podobná a blízká.

Suchánková (2014) uvádí ve své knize dělení her podle typu činnosti na:

- **Hry napodobovací** – děti v těchto hrách napodobují a naplňují příběhy z okolního prostředí, ze života, z pohádek, televize...
- **Hry dramatizující** – děti v těchto hrách zkoumají a prověřují z různých úhlů pohledu některá témata, tyto hry vedou k vytváření vlastních postojů, názorů k předkládaným situacím
- **Hry fiktivní** – tyto hry rozvíjí tvořivost a fantazii dětí, umožňují měnit skutečnost, často se prolínají s hrami námětovými a dramatickými
- **Hry konstruktivní** – do těchto her patří např. hry se stavebnicemi, s kostkami, ale pracovní i výtvarné činnosti, jako je lepení, stříhání, kreslení a malování... konstruktivní hry směřují k vyhotovení konkrétního výtvaru
- **Hry pohybové** – vedou k osvojování, upevňování a procvičování tělesných dovedností
- **Hry sociální** – tyto hry umožňují naplnit potřebu hrového partnera, vrcholem hry sociální je hra kooperativní
- **Hry počítačové** – počítačové hry mají své místo v dnešní době i v předškolním vzdělávání

Svobodová (2007) dělí ve své knize „Obsah a formy předškolního vzdělávání“ hry podle druhu činnosti podobně, např. na hry pohybové, námětové, konstruktivní a přidává dělení na:

- **Hry společenské** – karty, hádanky, člověče nezlob se, řešení labyrintů, atd.
- **Hry didaktické** – hry, které jsou organizované za účelem vzdělávání

4.1.3 Hledisko příčiny hry (motiv, principy, které podněcují ke hře)

I Svobodová (2010) uvádí 4 základní principy či motivace, které pojmenoval R. Caillois, francouzský filozof. Tyto motivace a principy nás podněcují ke hře

- **Princip alea – náhoda**

Motivací k hraní těchto her (např. hry s kostkou, rozpočítadla, domino, atd.) je chuť zažít výrok osudu.

„Motivací je nechat vývoj situace na osudu a tak zažít výhru i prohru, aniž by se o to člověk přičinil vlastní dovedností či rozumem.“ (Svobodová, Švejdrová, 2011, s. 50)

- **Princip mimikry – nápodoba, proměna**

Motivací je chuť být někým jiným, na chvíli se proměnit. V mateřské škole jsou na tomto principu založeny hry námětové (na školu, na lékaře, na rodinu, atd.), ale také hry dramatické. Je dobré mít k dispozici různé převleky, pomůcky, materiály, díky kterým můžeme motivaci podpořit.

- **Princip ilinx – závrať**

Motivací je touha zažít závrať, porušit stabilitu duše či těla. Děti milují kolotoče, houpačky, trampolíny, lezení po výškách, ježdění na sudu,... Při těchto hříčkách děti vyrovnávají stabilitu těla a tyto hry prospívají rozumovému vývoji.

- **Princip agón – zápas, soutěž**

Motivací je porazit soupeře, zvítězit v soutěži, která má daná pravidla. Zlepšit se, v něčem se zdokonalit, vyhrát, být nejlepší ze všech. Tento princip s sebou ale nese rizika – některé z těchto her mohou děti odradit od různých činností, pokud budou prohrávat, mohou pocítit beznaděj,... Opakované prohry, ale také výhry mohou nepříznivě zdeformovat či ovlivnit sebepojetí dítěte. (Svobodová, 2010).

Tyto hry můžeme ještě rozdělit na 3 motivace (Svobodová, Švejdrová, 2011):

- 1) škádlení, zápolení – jen „jako“

- 2) chuť zlepšit svůj výkon, někam se posunout

- 3) vyniknout nad ostatními, být nejlepší

– právě tato motivace je velmi nebezpečná pro rozvoj sebepojetí

4.1.4 Hledisko počtu hráčů, hledisko spolupráce

Suchánková (2014) ve své knize udává dělení na individuální hry, párové hry, skupinové hry a hry kolektivní. S tím úzce souvisí dělení her z pohledu sociálního vývoje podle Millarové, které uvedla Svobodová (2010):

- **Samostatná hra** – Můžeme ji v manipulační formě pozorovat už u kojenců. Dítě bouchá do chrastítka a slyší zvuk, který chrastítko vydává, hraje si s prsty, s mluidly, později jezdí s autíčkem, staví z kostek,... Jako vývojové stádium se projevuje samostatná hra nejčastěji do tří let, stává se ale také, že se objevuje i v době, ve které již dítě zvládá kooperativní hru. Samostatně si nehrají pouze děti, ale i dospělí (sudoku, křížovky, modelářství). (Svobodová, 2010).
- **Paralelní hra** – Při této hře si hrají děti vedle sebe, třeba na pískovišti, ještě spolu ale nespolupracují. Pokud mezi sebou komunikují, spíše se jedná o zapůjčení nebo výměnu hračky. Tato hra je významná pro vzájemné napodobování a pro motivaci k experimentování (Svobodová, 2010).
- **Sdružující hra** – Tato hra umožňuje vykonávat dětem rozdílné hrové činnosti a zároveň při tom komunikovat a spolupracovat. Jedno dítě je např. tatínek, druhé maminka, každý si hraje hru svou, ale zároveň ví i o tom druhém. Je to způsob hry, který se často objevuje v hrách námětových u dětí předškolního věku (Svobodová, 2010).
- **Kooperativní hra** – Vyžaduje, aby děti spolupracovaly, domlouvaly se na pravidlech, pomáhaly si, řešily různé situace. Děti si v těchto hrách mohou vyzkoušet různé sociální role a pozice ve skupině (Svobodová, 2010).

4.1.5 Hledisko pohlaví

Členění na hry dívčí a chlapecké je dáno jednak genderovými stereotypy společnosti a také z pozorování činností, které u jednotlivých pohlaví převládají. V předškolním období jsou dívčími hrami chápány převážně hry námětové – na kuchařku, na maminku, poté hry s plyšovými hračkami, pokojíčky,... Chlapeckými hrami jsou spíše pohybové hry a konstruktivní hry s různými stavebnicemi či dopravními prostředky (Suchánková, 2014). Mišurcová, Fišer a Fixl (1980) doplňují, že za typickou hračku pro dívky se považuje panenka. Hrají si s ní rádi i někteří chlapci, ale ti většinou dávají přednost zvířecím figurkám (medvídek, psík,...). Je dobré dětem umožnit, aby si mohly

hrát s hračkami libovolnými, podle jejich výběru a příliš je neovlivňovat danými stereotypy (Suchánková, 2014).

Bylo zjištěno v jednom dřívějším výzkumu, že jak děvčata, tak i chlapci v dětském věku „absolvovali“ většinu z dětských her. Pokud se ale zaměříme na rozdíly, zjistilo se, že rozdíl byl největší ve způsobu hry. Chlapci byli při výzkumu většinou energičtější a hlučnější než dívky, byly u nich více populární soutěživé hry, zvláště pak hry, které jsou náročnější na svalové dovednosti, obratnost, sílu. Dívky se méně účastnily her, ve kterých musely dodržovat dohodnutá pravidla. Více je bavily hry, které vyžadovaly znalost jazyka – např. slovní hádanky nebo čtení (Lehman and Witty in Millarová, 1978).

5 ROZDÍL MEZI HROU ŘÍZENOU, DIDAKTICKOU A SPONTÁNNÍ (VOLNOU)

5.1 Hra řízená a didaktická

Obě tyto formulace jsou v něčem specifické, ale zároveň mají cosi společného. Společný znak těchto her, který je nejvíce zřetelný, je přítomnost někoho, kdo ovlivňuje hru, volí cíle, organizaci, náměty, pravidla, atd. (Koťátková, 2005). „*S termínem řízená aktivita se setkáme v RVP PV (2004), který dále pracuje také s pojmem didakticky zacílená činnost. Tuto činnost učitelka přímo nebo nepřímo motivuje. Je v ní zastoupeno spontánní a záměrné (cílené, plánované) učení.*“ (Suchánková, 2014, s. 96)

5.1.1 Hra řízená

Hrou řízenou je převážně myšlena hra, kterou dětem někdo zadává, nebo když dětem někdo ovlivňuje a usměrňuje spontánní hru, např. vymezením postav, místa, pravidel a když je jeho hlas rozhodující při řešení dodržování těchto pravidel. Tím může být např. starší dítě ve věkově heterogenní skupině a v pedagogických situacích učitel, vychovatel. Hra řízená je **hra, která nemívá významnější didaktické cíle**, nebývá v ní na prvním místě nacvičování nějakých dovedností nebo prohlubování složitějších myšlenkových operací (Koťátková, 2005). V kategorii her řízených je hodně pohybových her, cíle těchto her jsou např. zaměřeny na okruhy:

- Přijmout a dodržovat pravidla hry
- Koordinovat své chování ve prospěch prožitku ze společné hry
- Vnímat souvztažnost rytmu a pohybu
- Vnímat svou sounáležitost se skupinou, atd.

(Koťátková, 2005)

I při řízené hře by měla učitelka dát dítěti na výběr, jestli se hry chce zúčastnit nebo ne. Aby hra přinesla dítěti pocit radosti a slasti, měla by být vždy svobodnou činností (Svobodová, 2007).

5.1.2 Hra didaktická

Hrou didaktickou je myšlena hra, která **má předem promyšlený záměr pedagoga**, záměrný pedagogický cíl a má pevně daná pravidla, jde v ní především o splnění konkrétního úkolu. Tato hra učitelům umožňuje propojit spontánní činnosti dětí s učením a cílevědomou prací, je převážně zaměřena na rozvoj rozumových schopností, na doplňování, zpřesňování a upevňování poznatků a zařazování těchto poznatků do systému. Didaktické hry rozvíjejí smyslové vnímání a také myšlenkové procesy, např. srovnávání, třídění, zobecňování, analýzu, syntézu, abstrakci. Rozvíjejí také vynalézavost, pozornost, důvtip. Didaktické hry jsou pro učitele náročnější na přípravu, aby byly účinné, je důležité u dětí o hru vzbudit zájem a zaujetí. Tyto hry jsou prostředkem přípravy dětí na školu (Bělinová a kol., 1980). Koťátková (2005) dodává, že herní aktivita u didaktických her může být přenechána i dětem samotným, učitel jim dá k dispozici didaktický materiál s vědomím naplnění daného cíle a poté hry děti sleduje, jak se vyvíjejí. Děti spolupracují, zkouší, tvoří, prozkoumávají,...

Bělinová a kol. (1980) rozlišují ve své knize 5 druhů didaktických her, které jsou zaměřené na:

- Srovnávání a výběr podle totožnosti
- Třídění a řazení
- Určování předmětu podle různých znaků
- Procvičení úmyslné pozornosti a paměti
- Sluchové hry, hudební hádanky,...

5.2 Hra spontánní (volná)

Hrou spontánní (volnou) je myšlena hra, která je založena na svobodné volbě dětí. Má pro dítě obrovský význam, rozvíjí jeho osobnost (Caiatiová, Delačová, Müllerová, 1995). Je to taková činnost, kdy si samo dítě volí záměr, námět a chce spontánně něco vyzkoušet, prozkoumat, ověřit nebo vytvářet. Podle vlastního uvážení nebo podle dohody s hrovým partnerem si volí hračky, zástupné předměty, místo ke hře, role a způsob ztvárnění rolí, podmínky a možnosti pro hru s druhými. Volí si tedy samo cíl, námět a prostředky ke hře, která pro něj bude uspokojivá (Koťátková, 2005). I hrového partnera si dítě volí samo, má právo říci „ne“, samo rozhoduje, kdo si smí hrát společně s ním – má právo, aby jeho rozhodnutí bylo respektováno (Caiatiová, Delačová, Müllerová, 1995).

„Nejvýše možná volná hra, popřípadě co možná nejvolnější hra, jak by se mělo správně říkat, úplně vylučuje, aby učitelka dělala něco jiného, než sledovala, eventuálně zasáhla a ochotně pomohla.“ (Caiatiová, Delačová, Müllerová, 1995, s. 16)

6 VOLNÁ HRA

Caiatiová, Delačová a Müllerová (1995) ve své knize uvádějí, že jsou toho názoru, že by volná hra měla mít v mateřské škole před vyučováním přednost, přinejmenším že by se měla volné hře přiznat její rovnocennost s vyučováním. Pomocí volné hry můžeme lépe chápat dětské potřeby, podporovat hravost a dosáhnout u dětí samostatnosti a prosociálního chování. Suchánková (2014) doplňuje, že **u předškolních dětí považujeme za potřebné volnou hru rozvíjet a stavět na ní vzdělávání**. Je třeba nechat svobodně děti dělat činnosti vycházející z jejich vnitřní regulace (vnitřního zájmu), nebo jim nabídnout volbu činností (integrovaná a identifikovaná regulace).

Většina dětí si umí volně hrát při nástupu do mateřské školy, ale občas se můžou vyskytnout problémy. Mnoha dětem je volná hra jako způsob herní aktivity vytýkána a ty se pak odnaučí v předškolním věku „hrát“. Herní prostředí se musí vytvářet cílevědomě, učitelky a učitelé se musí moudře „držet zpátky“ a potom by měly děti tento svůj „deficit“ kvůli podcenění volné hry dohnat, vychovatel může pomáhat,

povzbuzovat, vytvořit správné podmínky, jinak musí mít dítě tento problém i ve svých rukách (Caiatiová, Delačová, Müllerová, 1995).

6.1 Podmínky a prostředí pro hru

Dvořáková (2011) ve své knize uvádí, že před řadou let bylo na zahradě mateřské školy při sledování dětí zjištěno, že děti tlumily svou aktivitu, když se přiblížily k paní učitelce. Doufáme, že to už neplatí. Je důležité, aby děti věděly, že si mohou hrát, skákat a běhat podle své volby, a to všechno při dodržení předem domluvených základních pravidel, které vyplývají z respektování druhých a z bezpečnostních důvodů. Pro děti mají velký význam hračky, prolézačky a pomůcky, které jsou jim k dispozici. Pokud jsou pomůcky dostatečně podnětné, pomáhají dětem naučit se nové dovednosti, provokují děti ke zkoumání, k řešení nápadů, ke spolupráci s kamarády, k vymýšlení nových her,... Na učiteli je rozhodnout, které předměty a materiály jsou pro děti vhodné a podnětné, s pomocí těchto materiálů může ovlivňovat činnosti i spolupráci dětí.

3 nejdůležitější **podmínky pro hru** podle Bělinové (1980, Bělinová a kol.) jsou:

- **Prostor** - Je nutné dítěti poskytnout dostatek prostoru pro hru. Nejvíce prostoru se zajistí venku, kde má dítě k dispozici i různorodý terén, ale dostatek prostoru je nadmíru důležitý také v místnosti, kde si dítě hraje.
- **Čas** - Také čas na hru je důležitý. V mateřské škole jsou v denním režimu zařazeny spontánní hry dětí (ráno, při pobytu venku, odpoledne), vyhrazenou dobu na tyto hry není možné zkracovat.
- **Prostředky** - Podnětem a nezbytným doplňkem dětské hry jsou hračky a různé pomůcky.

Prostředí, ve kterém se děti pohybují, velmi ovlivňuje jejich hru. O důležitosti prostředí se zmiňuje ve své knize Suchánková (2014). Je důležité, aby bylo prostředí mateřské školy pro děti vlídné, podnětné, zdravé, bezpečné a přívětivé. Prostředí má velký vliv na psychický i zdravotní stav dětí, na jejich chování a prožívání. Jednou z důležitých činností pedagoga je právě utváření tohoto přirozeného prostředí. To znamená:

- Děti mají dostatek volného času pro realizaci vlastních zájmů, pro hru
- Prostor pro hru dětí je bezpečný, mohou si zde volně hrát a pohybovat se, je rozmanitý a široký, vhodný pro objevování, zkoumání a experimentování
- Pro děti jsou k dispozici různorodé hračky, pomůcky, vybavení a nástroje, a ty mohou volně užívat
- Děti vyjadřují své myšlenky, názory a nápady a uplatňují je, podílejí se na tvorbě prostředí
- Děti si volí své hry na základě vlastního rozhodnutí, je jim poskytnuta osobní svoboda a volnost, mají prostor pro seberozvoj
- Děti i učitelé se navzájem respektují, řeší problémy a komunikují spolu pozitivně, panuje přátelské sociální prostředí

(Suchánková, 2014)

6.1.1 Pravidla hry

I volná hra by měla mít daná základní jednoduchá pravidla, která umožní zachovat bezpečné prostředí, pomůže ujasnit práva a povinnosti dětí a podchytí je v rovnováze. Tato pravidla se při společné hře musí respektovat. Společně s dětmi by měla pomoci několik základních pravidel zformulovat a zveřejnit učitelka (popř. učitel). Jestliže byla pravidla porušena, je třeba společně s dětmi diskutovat o tom, jak vnímají porušení pravidla a najít si čas na hledání cesty k tomu, jak by bylo možné vzniklou situaci vyřešit, opravit (Koťátková, 2005). *„Pravidla, která zvenčí rámují volnou hru i při výrazné dynamice skupinových her, jsou velmi důležitá pro sociální učení dětí vztahující se k vytváření a přijímání určitého společného řádu, který dovoluje současně svobodu i bezpečí.“* (Koťátková, 2005, s. 64)

6.1.2 Rizika ve volné hře

Každý pedagog by si měl být vědom níže vypsanych rizik, které by při volné hře ve svém působení měl eliminovat:

- Omezený prostor
- Omezený výběr činností
- Omezování pohybu (ve třídě neběháme,...)
- Přerušování hry

- Nahrazování spontánní hry aktivitami řízenými (grafické listy, malování atd.)
- Volně nepřístupné hračky, tvořivé materiály, knihy, pomůcky
- Děti se musí učitelky dovolovat, s čím a kde si můžou hrát
- Nedostatek hraček, materiálů a podnětů ke hrám
- Neumožnění zachovat výtvary a stavby pro další hru
- Nucení do hry (pozorovatelem dítě být může, má na to právo)

(Svobodová, 2007)

6.2 Postavení pedagoga ve volné hře dětí

Do volné hry dětí by učitelka zasahovat neměla, pokud nehrozí nebezpečí úrazu. Může hru **pozorovat**, ale také se může stát **iniciátorem** a **facilitátorem** (může nabídnout materiál, připravit pomůcky pro hru, pomoci s konstrukcí,...) a pokud má souhlas od dětí, může být i jejich **spoluhráčem** (Svobodová, 2007). Svobodová (2005) více rozepisuje postavení pedagoga ve hře ve své další literatuře. Uvádí 5 bodů (pozorovatel, iniciátor, hráč, facilitátor, vedoucí hry), z nichž 4 můžeme zařadit díky výše zmíněným poznatkům do postavení pedagoga ve volné hře, výjimku tvoří pouze pedagog jako vedoucí hry (ten, kdo ji řídí, rozděluje role a vysvětluje pravidla), který sice pod hru spadá, ale ne pod hru spontánní. Postavení pedagoga ve volné hře dětí tedy může být:

- **Pozorovatel** – Hru dětí pedagog pozoruje, ale nezasahuje do ní. Pozorování může pedagogovi přinést o dětech mnoho poznatků, o jejich potřebách a zájmech. V této roli je dětem umožněno, aby samostatně řešily své problémy, které se vyskytnou v průběhu hry.
- **Iniciátor** – Pedagog je tím, kdo přinese hru, kdo jí nabídne. Může ke hrám připravit např. pomůcky. Děti si poté můžou hru organizovat samy.
- **Hráč** – Pokud má pedagog od dětí souhlas a je do hry přijat, má šanci přinést do hry nové prvky a obohatit jí. Hra je obrovským prostředkem pro učení a pedagogové by měli vědět, jak ji využít.
- **Facilitátor** – Pedagog je tím, kdo do hry zasahuje. Někdy hra potřebuje zásah dospělého, když má obavu, aby se někomu něco nestalo nebo aby se něco

nerozbilo. Pedagog zasahuje, prozkoumává hru, někdy posouvá hru a improvizuje, musí být ale velice opatrný, aby hru dětí nepokazil.

6.2.1 Diagnostika dítěte

Jak uvádí Suchánková (2014), hra je jedním ze základních prostředků pedagogické diagnostiky. Pedagog v tomto diagnostickém procesu stojí **v roli pozorovatele**. Sleduje ve hře dětí jejich vývojovou úroveň a také pokrok v oblasti psychické, biologické a sociální. Učitelka do volné hry nezasahuje, a to jí pak umožňuje sledovat průběh a vývoj hry, přirozenost dětí, sledovat, které hry a jaká témata a náměty děti preferují, jak mezi sebou navazují vztahy, jak se soustředí, přijímají různé role, jak řeší problémy, spolupracují, jak překonávají překážky, jak hru prožívají,... Košťátková (2005) doplňuje, že při volné hře může učitelka pozorovat u dětí schopnosti třídít, řadit a vyčleňovat podle zvolených znaků, porovnávat barvy, tvary. Také si všímá toho, jak děti k vyjadřování myšlenek nebo v konfliktu či pro vysvětlení nedorozumění využívají řeč, jak komunikují. Dále sleduje potřebu pohybu, úroveň koordinace a motoriky, atd. Pedagog může jednak pozorovat všechny děti, nebo se může podrobněji zaměřit na projevy jednotlivých dětí. Díky těmto poznatkům pak může lépe ovlivnit své pedagogické působení. Měl by se snažit, aby jeho pozorování bylo co nejobjektivnější a otevřené k přehodnocování a doplňování úsudku o dětech.

7 TVOŘIVOST (KREATIVITA)

Přesně definovat tvořivost (kreativitu) není vůbec snadné. Někdo ji chápe jako produkci nových a originálních výtvorů, někdo zase jako schopnost řešit problémy. Ale většina definic tvořivost vymezuje jako proces, kdy vznikne něco dosud neznámého, něco nového. **Tvořivost je významným znakem každého z nás, každého jedince, jen v různé podobě, oblastech a úrovních** (Pecina, 2008). Jedna z mnoha definic tvořivosti je např. tato: „*Tvořivost je generování nových, neobvyklých ale přijatelných, užitečných myšlenek, řešení, nápadů.*“ (Lokša, Lokšová, 2003 in Pecina, 2008)

Pecina (2008) uvádí, že tvořivost můžeme rozlišit na:

- - **Nespecifickou** – bez konkrétního zaměření, projevuje se množstvím hravých nápadů
- **Specifickou** – je orientována na určitou oblast, kde se uplatní (technická tvořivost, vědecká, umělecká, sociální a manažerská)

Výše zmíněný autor dále uvádí, že z hlediska pedagogického je nutné tvořivost také rozlišit na:

- - **Objektivní** – odpovídá daným kritériím (originalitě, novosti, přiměřenosti a užitečnosti) k potřebám určité situace; je to něco zcela nového
- **Subjektivní** – je taková, když člověk na základě vlastní činnosti a myšlení věci kombinuje individuálním způsobem

Pro tvořivost je důležité divergentní myšlení – typ myšlení, kdy není pouze jedna alternativa správným řešením. Opakem toho je konvergentní myšlení – správné řešení je jen jedno možné. Někdy je tento typ myšlení také důležitý a vhodný, např. ve škole, ale málo přispívá pro rozvoj tvořivosti (Pecina, 2008).

7.1 Strukturní prvky tvořivosti

Velmi důležitým prvkem tvořivosti jsou **tvůrčí schopnosti** - výkonnostní dispozice, stahující se k psychickým procesům, které se účastní tvůrčího řešení problému. Tyto komponenty jsou vzájemně podmíněny, provázány, nejsou izolované. Sjednocují se, obměňují a doplňují při hledání dalšího, nového řešení. Patří mezi ně senzitivita, fluence, originalita, flexibilita, elaborace a redefinice (Maňák, 1998 in Pecina, 2008).

- **Senzitivita** – citlivost na situace, které jsou problémové, schopnost odhalit problém, nedostatky zaznamenat a vidět možnost pro zlepšení
- **Fluence** – bohatost myšlenek, schopnost pohotově a plynule vytvořit co nejvíce návrhů řešení, nápadů
- **Flexibilita** – pružnost, schopnost dívat se z odlišných hledisek na problém, měnit východiska řešení, neřešit problém běžným způsobem
- **Originalita** – schopnost produkce nových, neobvyklých, originálních myšlenek
- **Elaborace** – schopnost myšlenku rozvést, vypracovat detaily řešení

- **Redefinice (rekonstrukce)** – schopnost přepracovat (předefinovat) něco, co už je vytvořeno, použít něco jiným způsobem než je zvykem

(Pecina, 2008)

Mezi další prvky tvořivosti patří například **myšlení, paměť, intuice a imaginace, představivost** (neboli obrazotvornost - schopnost vyvolat znovu dříve vnímanou skutečnost) a **fantazie** (schopnost vytvořit představy, které realitě neodpovídají anebo realitu nově tvoří). (Maňák, 1998 in Pecina, 2008).

7.2 Kreativita u dětí

Murphyová-Wittová a Stamerová-Brandtová (2007) v knize „Připravte své dítě do života“ uvádějí, jaké jsou kreativní děti:

- **Mají mnoho nápadů** – jsou otevřené, zvědavé, mají bohatou fantazii, umí relaxovat
- **Baví je zkoušení nových věcí, experimentování** – rády hledají řešení různých problémů, ví, že mohou dělat chyby a jsou připravené se z nich poučit
- **Vynikají v myšlení, které se liší od ostatních** – umí se nově a kriticky zamyslet nad věcmi, umí věci zpochybnit; mají schopnost vidět věci z různých úhlů, umí myslet různorodě, komplexně; baví je přemýšlet nad novými vizemi, chtějí své sny realizovat

7.2.1 Jak podpořit kreativitu u dětí

- Dovolte jim, aby vyzkoušely něco neobvyklého a odchýlily se od normálu
- Chvalte kreativní, originální a neobvyklé nápady dětí
- Dávejte dětem šanci, aby hledaly řešení kreativním způsobem a samostatně přemýšlely
- Pokud se dětem nedaří vyřešit nějaký problém, udělejte si brainstorming a různá možná řešení zkuste vymýšlet společně
- Ukažte dětem, že není katastrofa, když děláme chyby, díky nim se učíme a při dalším pokusu se to může podařit
- Dopřejte dětem čas na snění a na hloubání, čas klidu, jen tak se může kreativita rozvíjet

(Murphyová-Wittová a Stamerová-Brandtová, 2007)

7.3 Tvořivost a hra

Na kreativitu se klade obzvláštní význam ve hře - při ní získáváme další životní zkušenosti, aniž bychom měli obavy ze selhání nebo ze (špatného) hodnocení. Když se cítíme jistě, můžeme se odvážit také nově myslet. Můžeme zkoušet neobvyklé možnosti, využívat prostor, experimentovat,... Můžeme upustit od daných pravidel, obměnit je nebo tvořivě vymyslet pravidla nová, díky kterým zažijeme spoustu legrace (Portmannová, 2004).

Hlavsa a kol. (1986) se v knize „Psychologické metody výchovy k tvořivosti“ zmiňují, že prvky tvořivosti se ve volné hře dětí objevují hlavně ve hře napodobivé. Stupeň zdařilosti napodobivé hry do značné míry záleží na tvořivosti jedince, řadu prvků si v této hře musí dítě dotvořit. Na tvořivost působí také do značné míry např. aktuální duševní stav dítěte, podmínky a vlivy sociálního okolí.

II PRAKTICKÁ ČÁST

8 CÍL VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Cílem výzkumného šetření je nabídnout možnosti podpory volné hry v mateřské škole pomocí nabídky různých materiálů a pozorovat herní chování dětí při hře.

8.1 Výzkumné otázky

- Jaké hračky děti při hře preferují?
- Jaké materiály děti při hře nejvíce využívají?
- Podporuje kooperaci při hrách spíše využití materiálů nebo hraček?
- Vykazují děti znaky tvořivosti?
- Jak se k sobě děti při hře chovají?

9 METODIKA

Sběr dat v mém výzkumném projektu byl uskutečněn metodou pozorování. Toto pozorování bylo přímé, zúčastněné, skryté, dlouhodobé, nestrukturované a nestandardizované.

9.1 Pozorování

Pokud je pozorování záměrné, plánovité, cílevědomé, systematické a řízené, pak je výzkumnou metodou. Projekt, podle kterého pracuje výzkumník, obsahuje cíl a předmět pozorování, časový harmonogram, prostředky použité pro shromažďování dat, způsoby zachycení a vyhodnocování jevů. Plánovitost, systematická a záměrnost do určité míry vytvářejí standardní podmínky, které jsou důležité pro zajištění míry objektivity. Metodu pozorování můžeme klasifikovat podle několika různých kritérií: Přímé a nepřímé, zúčastněné a nezúčastněné, skryté a zjevné, krátkodobé a dlouhodobé, strukturované a nestrukturované, standardizované a nestandardizované (Křováčková, 2011). Mé pozorování bylo:

- **Přímé** – zkoumané jevy pozoruje výzkumník sám

- **Zúčastněné** – do pozorované skupiny je výzkumník začleněn, také je utajen předmět jeho výzkumu
- **Skryté** – osoby, které jsou pozorovány, nevědí, že jsou předmětem daného výzkumu
- **Dlouhodobé** – pozorované jevy se sledují v delším časovém úseku
- **Nestrukturované** – výzkumník nemá předem stanovené kategorie, do kterých pozorované jevy zařazuje
- **Nestandardizované** – výzkumník pozoruje v běžné realitě (nepoužívá speciální techniky, díky kterým je míra subjektivity snížena)

(Křováčková, 2011)

9.2 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor tvořily dvě odlišné třídy dětí z různých mateřských škol.

9.2.1 Věkově homogenní třída – třída věkově stejně starých dětí (5–6 let)

První, věkově homogenní třída se nachází v mateřské škole v Jihočeském kraji. Škola je situována v klidné části města, objekt tvoří dvě budovy a pavilon, ve kterém se nachází kuchyně a prádelna. Zahrada mateřské školy je rozlehlá, má dostatek materiálu a prostoru pro vyžití dětí. Mateřská škola má 6 tříd, všechny tyto třídy jsou věkově homogenní. Třidu, ve které jsem zrealizovala svůj výzkumný projekt, navštěvují děti ve věku 5–6 let, je to třída předškoláků. Ve třídě je zapsáno 28 dětí. Pracují zde 2 paní učitelky. Děti mají ve třídě dostatek prostoru i hraček a pomůcek pro volnou hru.

9.2.2 Věkově heterogenní třída – třída věkově smíšená (2,5–7 let)

Druhá mateřská škola se nachází v mateřské škole v Plzeňském kraji. Škola je situována na předměstí středně velkého města, v klidné části. Objekt tvoří jednopatrový pavilon se dvěma třídami, který je připojen spojovací chodbou s hospodářskou budovou, ve které se mimo jiné nachází i 3. třída. Prostorná zahrada obklopuje budovu mateřské školy, je dobře vybavena pro vyžití dětí. Mateřská škola má dohromady 3 třídy, všechny jsou věkově heterogenní. Třidu, ve které jsem zrealizovala svůj výzkumný projekt, navštěvují děti ve věku 2,5–7 let, je to třída věkově smíšená. Ve třídě je zapsáno 28 dětí. Pracují zde 2 paní učitelky. Třída je prostorná, je zde dostatek hraček a pomůcek pro volnou hru.

9.3 Realizace výzkumu

9.3.1 Výzkumný projekt zaměřený na podporu spontánních herních činností

V mé práci jsem zrealizovala dlouhodobý výzkumný projekt zaměřený na podporu spontánních herních činností. Pro můj projekt jsem zvolila výše zmíněnou metodu sběru dat - pozorování.

Výzkumný soubor – Výzkumný projekt byl zrealizován ve dvou odlišných třídách různých mateřských škol, ve třídě věkově homogenní (5–6 let) a ve třídě věkově heterogenní (2,5–7 let).

Délka výzkumného projektu – Výzkumný projekt byl dlouhodobý, zrealizovaný v období od října 2014 do ledna 2015. V tomto období jsem každou z výše uvedených tříd navštěvovala 1x týdně (celkem 10 dní) a můj projekt byl zakončen týdenním souvislým pozorováním v každé třídě.

Realizace výzkumného projektu – První den v mateřských školách jsem jen pozorovala volnou hru dětí. Poté jsem jim každých 14 dní přinesla jeden nebo více nových materiálů, které mohly při volné hře využít. Materiály jsem postupně přidávala, až měly děti k dispozici všechny (viz nabídnuté materiály). Pozorovala jsem, s jakými materiály a hračkami si nejvíce hrají, jak se při hře k sobě chovají, jestli materiály podporují kooperaci, jak děti dokáží být tvořivé. Ve věkově homogenní třídě jsem dětem ze začátku hry s materiály nabízela a pozorovala, jestli po mě děti hry, které jsem vymyslela, opakují nebo ne, ale hry jsem jim postupem času nabízela už jen málokdy, protože děti si nejraději své hry vymýšlely samy. Ve věkově heterogenní třídě jsem dětem od začátku nabízela jen materiály, s tím, že jsou tu pro ně a můžou je ke hře využít, samotné hry jsem jim nenabízela. Své pozorování jsem zakončila evaluací. *„Pojem evaluace je i v oficiálních dokumentech rovnocenně zastoupen českým ekvivalentem vyhodnocování i hodnocení, avšak s vědomím, že v pedagogice se nejedná o hodnocení, které pouze definuje úroveň kvality, ale rovněž navrhuje opatření k jejímu zvýšení, realizuje je a opětně vyhodnocuje jejich účinnost.“* (Svobodová, 2010)

Nabídnuté materiály – víčka od pet lahví, záclony, kaštiny, plastové kelímky, noviny, šatičky, ruličky od toaletního papíru, papírové krabice, dřevěné kostky

10 ZÁZNAMY Z POZOROVÁNÍ

10.1 Věkově homogenní třída – předškoláci (5–6 let)

1. den – 7. 10. 2014

Dnes jsme byly společně s druhou slečnou praktikantkou na praxi poprvé. Když jsme přišly do třídy, byly tu dvě děti, hoch a dívka. Ještě jsme se s nimi vůbec neznali. Děti si hrály u stolečku se stavebnicí, dívka ještě k tomu se svou hračkou, s plyšovým hadem. Postupně začaly chodit další děti. Když nás viděly, tvářily se nejdříve trochu překvapeně, ale postupně si zvykly a začaly nám nosit vyrobené „kytičky“ ze stavebnice. Tato hra se postupně přesunula na koberec, ke stavění se přidaly další děti, společně jsme na kytičky udělali „květináč“ ze dřevěných kostek. Po chvíli byly na koberci všechny děti. Půlka jich dělala kytičky ze stavebnice, půlka si stavěla různé stavby. Tato hra dětem vydržela opravdu dlouho, přibližně půl hodiny, pak se postupně zvedaly a šly si hrát s něčím jiným. Některé dívky si šly vybarvovat ke stolečku a kreslily princezny, jiné si šly s několika chlapci hrát do domečku na prodavače a společně nám prodávali ovoce a zeleninu. Postupně se hra přeměnila na hru na restauraci, děti nám „vařily“ spoustu pokrmů. Bylo hezké, že se v průběhu ranních her děti už pak nestyděly a úplně přirozeně si hrály.

2. den – 14. 10. 2014

Dnes jsem dětem přinesla do školky první materiál, se kterým si budou moct hrát, a to **záclony, víčka od pet lahví a několik kaštanů**. Záclony jsem nastříhala, dívky se hned zajímaly, na co to je, a tak jsem jim řekla, že jim budu po celou svou praxi nosit různé věci, se kterými si budou moct hrát. Řekla jsem také dívkám, že můžou ze záclon mít třeba šaty, sukně a tak podobně a ony si začaly hned hrát na princezny z pohádky „Ledové království“. Chlapci na ně koukali opodál, řekla jsem jim, že můžou být třeba duchové a ukázala jsem jim to, ale zatím nechtěli, chvíli koukali na dívky a šli si pak hrát jinam. Dívkám zůstala po celou dobu hra na princezny, opravdu je to bavilo. Dokonce i pak, když chtěly jít kreslit, si záclonky na sobě nechaly a kreslily v nich. Mezitím jsem dětem ukázala i víčka od pet lahví a kaštany. S víčky od pet lahví jsem si začala hrát, začala jsem stavět obrázky a koukala jsem, jestli se někdo z dětí přidá. Přišli dva chlapci a koukali, co to dělám. Na otázku, jestli si nechtějí hrát se mnou, ale řekli, že asi ne. Byli

trošku stydliví, ještě mě moc neznali. Pak jsem začala stavět z víček od pet lahví skákacího panáka, udělala jsem z víček tři kruhy a pak jsem začala po jedné noze do kruhů skákat. Jedna dívka mě viděla a přidala se, později i další dvě. Když jsme chvíli skákaly, řekla jsem jim, že bychom si třeba mohly začít cvrknat s kaštaníky, a tak jsem udělala z víček půlkruh a do toho půlkruhu jsme začaly cvrknat kaštany. Dívka Lucinka, která tam zůstala, vymyslela, že budeme soutěžit kdo jich tam „nacvrkná“ víc a pak jsme soutěžily, kdo jich z kruhu víc „odcvrkná“. Lucinka pak také vymyslela hru s víčky, že budeme házet kostkou (kterou si šla vypůjčit od p. učitelky z jedné hry), a podle toho kolik nám na kostce padne, tolik postoupíme s víčkem „imaginárních polí“. Přidala se k nám ještě jedna dívka a tak jsme hrály ve třech. Mezitím si praktikantka Pavla sedla k víčkům s jedním chlapcem a udělala z víček dvě čáry, jedna úsečka byla sestavená z pěti víček, které byly „nalepené“ vedle sebe a další úsečka byla také z pěti víček, ale byly dál od sebe. Ptala se ho, kde je víc a kde míň, řekl, že víc je tam, kde jsou dál od sebe. Pak mu Pavla ukázala kouzlo, že je to vlastně stejně a bavilo ho to, začal si tam s víčky s Pavlou počítat. Jinak se další chlapci do těchto her nezapojili. Dívky si ještě se záclonkami hrály na Marušku z pohádky „Dvanáct měsíčků“. Pak jsem šla se záclonkami zase za chlapci, jestli si s nimi nechtějí hrát, ale Toník mi řekl: „*Ale kluci si s tím nemůžou hrát...*“

3. den – 21. 10. 2014

Třetí úterý na praxi jsem pozorovala děti, jestli si budou hrát s materiálem, který jsem jim minule přinesla. Jediné, co jsem udělala, bylo, že jsem jim materiál položila do rohu na koberec a víčka trochu vysypala a řekla, že si s těmi věcmi můžou hrát. Dívky si hned běžely pro záclonky, skoro se pohádaly, kdo je bude mít první, ale nakonec se v klidu hezky domluvily. Začaly si opět hrát na „Ledové království“ a zpívaly písničky z tohoto oblíbeného animovaného filmu. Dívky za mnou chodily a chtěly záclonky zavázat nebo členkou připevnit na hlavu. Se záclonkami si pak hrály dvě dívky na pána a pejska, záclona jim sloužila jako vodítko. Dnes si dokonce záclonku vzal i jeden chlapec, a když jsem se ho ptala, na co si hraje, řekl, že je duch a že straší. Dívky měly na sobě záclonky i při kreslení (stejně jako minulý týden), pořád byly v roli princezen z Ledového království, buď byly princezna „Anna“ nebo „Elsa“. S kaštaníky si děti také hrály, dvě dívky je chvíli žmoulaly jen tak v ruce a při tom si spolu hezky povídaly a pak

si s nimi začaly cvrknat, stejně tak, jako jsme to dělali minulý týden. Ani víčka smutně neležela, dva chlapci si z nich stavili hezké obrázky, podobně podle toho, jak jsem stavěla já. Tobiášek, který minulý týden se slečnou praktikantkou Pavlou víčka počítal, si ke mně sedl a zeptal se mě, jestli si budeme zase počítat jako minule. Udělala jsem mu proto takovou hádanku, jako minulý týden, opět řekl, že je více víček v pomyslně „delší“ řadě, ale když jsme společně spočítali, že ne, viděl, jak to ve skutečnosti je. Pak jsme ještě společně chvíli víčka počítali, u koho jich je víc, u koho míň...

4. den – 4. 11. 2014

Dnes jsem přinesla dětem do školky další materiál, se kterým si můžou hrát - **kelímky od jogurtů**. Děti nejprve nevěděly, co dělat, ale pak jsem si začala kelímky rozestavovat a už se ke mně přihnali tři chlapci. Vyndala jsem mezitím i záclonky, víčka, ale kaštiny bohužel začaly být nepoužitelné, proto si s nimi už děti nemohly hrát a tento materiál jsem vyřadila. S kelímky jsem si začala stavět věže, chlapci pak taky začali. Vašík si stavěl věže s nadšením, společně s ním jsme pak postavili hrad s věží. Napadlo mě dát okolo záclonky, jako že hrad zasypal venku sněh. Dala jsem je tam, řekla jsem, že by to mohl být sněh a Vašík zakřičel: *“A najednou zafoukala sněhová bouře a zasypala celé království!”* V hradu byl Vašíkův král oslík, hrad byl vystavěn z víček od pet lahví, věž v hradu byla z kelímků a okolo byl sněh ze záclon. Celá stavba vypadala moc hezky. Vašík začal pak do kelímků třídit víčka podle barev a pak dával kelímky i svíčky do hradu, byla to strava pro oslíka, travička a podobně. *„Oranžová víčka, to jsou pomeranče, modrá jsou led a zelená jsou přeci travička pro krále Oslíka na přehradě!”* Po chvíli se království přeměnilo v obchod, když jsem šla okolo, řekl mi Vašík: *„Chceš si něco koupit? Ale už bohužel dneska nemůžeš, je zavřeno...”* Další hru s kelímky hrály dívky, hrály si na obchod a prodávaly koktejly, do kelímků daly víčka. Pak prodávaly jak koktejly, tak zmrzliny. Ukázala jsem dětem, že když si přiloží opatrně kelímek na ouško, tak v kelímku jakoby hučí, chvíli je to zaujalo, ale pak šly zase do obchůdku s koktejly, ke hře na obchod se přidali i chlapci a začali stavět z dřevěných kostek mrazák, tam pak dávali hotové zmrzliny a koktejly. S kelímky si pak chlapci ještě stavěli pistole, které si dávali na ruce, stavěli věže, hrad, mrakodrap, opravdu se jim kelímky líbily, byly momenty, kdy se o ně skoro poprali. I s víčky si děti vyhrály, chlapci stavěli různé přehrady, Tobiášek pak zvolal: *“Jé, z toho se dají postavit různé tvary!”*

Záclonky opět zaujaly dívky. Týnka chodila po třídě a říkala dokola: *“Já jsem princezna a procházím se po zámku...”*

5. den – 11. 11. 2014

Ráno jsme seděly s praktikantkou Pavlou u materiálů. Najednou přiběhl Vašík a řekl nám: *“Já si s Vámi budu hrát...”* Vašík si stavěl věžičky, ze kterých vznikla pyramida. *„Hlavně, ať se to nezboří!“* Nakonec z kelímků udělal kuželky, shazoval je pomocí víček. Pak mi podal papír, kam si píšu své poznámky z pozorování a prosil, abych zapisovala skóre, tak jsem papír otočila a společně jsme počítali shozené kuželky. Dívky dělaly opět „koktejly“: *„Budeme třídit, jo? Oranžový patří sem...”* a dávaly stejně barevná víčka do kelímků. Anička s Teou si vzaly záclony, přiběhly za námi a řekly: *“My si budeme hrát, že jsme mrtvý!”* *„Mrtvý? Nemyslíte holky, že jste jako mumie?“* zeptaly jsme se jich. *„Joo, to je ono, jsme mumie!“* Chvíli si dívky hrály na mumie, byly celé „obalené“ v záclonkách a pak si šly hrát na jejich oblíbené „Ledové Království“. Šimonek dělal z kelímků klobouk svému plyšovému ptáčkovi, přidal se i Vašík a dával klobouk svému plyšovému oslíkovi. Kuželky už ho nebavily. Nakonec oba chlapci krmili svá zvířátka koktejly, které připravily dívky, hráli si všichni spolu, na koberci najednou byla spousta koktejlů. Samozřejmě jsme většinu z nich „ochutnali“. Nakonec se dívky oddělily od chlapců a začaly si hrát dívky spolu a chlapci spolu. Šimonek také stavěl z kelímků raketu pro kosmonauta ptáčka. Vašík pak stavěl z dlouhých dřevěných kostek obchod pro svého oslíka, okolo byly záclony, stejně tak jako když jsem je minule Vašíkovi ukázala, že by z nich šel udělat „sníh“. Vedle si stavěl Radeček jiný obchod. Postupem času chlapci obchody propojili a vznikl jeden velikánský obchod. Je obrovský: *“Napište prosím, že je veliký!”* žádal po mně. Vašík mě také pak volal, ať se jdu znovu podívat do obchodu a ať dílo vyfotím: *„A vyfotíte prosím hlavně tady tu zmrzlinu...”* Dívky zůstaly u mixování koktejlů, chlapci nakládali víčka na auta a vozili je. Záclony dívky bavit přestaly, šly si pak kreslit anebo si hrát s něčím jiným.

6. den – 18. 11. 2014

Dnes jsem dětem do školky přinesla **spoustu novin** a také **několik různých šatiček**. Hned jsem je šla dětem ukázat, dívky se zvedly a zvědavě si šly nové věci prohlédnout. *„Můžete být třeba princezny a jít na bál...”* nabídla jsem jim a ukázala na šatičky, Anička

si hned na sebe vzala růžové. „*Bude ze mě jahůdka,*“ řekla. Týnka si vzala tmavě modré: „*A ze mě bude noc.*“ Další šatičky, světle modré, si vzala Lucinka, která řekla: „*A ze mě je holky obloha.*“ „*Tak, a jdeme na párty!*“ vykřikla Anička. Vendulka si vzala záclonky a chodila s nimi po třídě. „*Já jsem víla z křišťálové studánky.*“ Najednou přiběhla Anička, jahůdková princezna, dala své kamarádce záclonu na hlavu a řekla.: „*A Ty jsi královna bubáků!*“. „*A já jsem čarodějnice a proměním Tě v žábu!*“ dodala k tomu. Zkusila jsem dětem, které si hrály na koberci, nabídnout hru s novinami: „*Děti, co kdyby noviny byly přehrada, takhle...*“ ale nikdo se nepřidal. Natálka si vedle stavěla z kelímků. Anička zahlédla noviny, srolované, jak leží na zemi. Měla v ruce svou plyšovou pandu, kterou vzala na koberec a začala jí „krmit“ novinami. „*To je bambus.*“ Ale po chvíli se bambus stal zase metličkou na zametání. Anička má bujnou fantazii. Pár dívek sedělo také u stolečku, chtěly udělat z bílého papíru čepice. „*A co, kdybychom si jí společně vyrobili tady z těch novin?*“ zeptala jsem se a dívky souhlasily. Postupně se přidalo i pár chlapců a ve třídě byli najednou samí večerníčky. Marcelka přišla k nám s Pétou a zeptala se nás: „*Jakou pohádku chcete? Já jsem totiž večerníček!*“ Děti, které si složily čepice, si je u stolečku hezky vybarvovaly, zkoušely je nasazovat i svým plyšovým hračkám. Ale když viděly, že na některé plyšové hračky jsou čepice moc veliké, poprosily nás, jestli bychom nezvládly udělat úplně malinké čepičky pro plyšáky, a tak jsme společnými silami udělali večerníčky i z plyšových hraček. Na koberci si už od rána stavěl z kelímků Páťa. Chtěl postavit co největší věž, postupně se hra měnila, Páťa stavěl z dřevěných kostek plot, vevnitř měl kelímky, které představovaly věže, a zbylé kelímky vozil autem ven z brány a zase dovnitř. K Pátovi se pak přidal Vašík, do hry s kelímky. Po chvíli Vašík odešel kousek dál, vzal si několik kelímků, které ležely opodál, a z těch se staly kuželky. Tuto hru už několikrát také hrál, je jeho oblíbená.

7. den – 25. 11. 2014

„*Juuuu, záclony!*“ přiběhly hned ráno dívky, jen co jsem je začala vyndávat z tašky. Ihned si je vzaly a hrály si na princezny. „*Já jsem Elsa z Ledového království!*“ „*A my jsme víly!*“ říkaly dívky. Jednou byly víly z lesa, podruhé víly duhové. Z víl byly najednou kukly motýlů a dívky byly skoro celé zabalené v záclonkách. Pak se z nich vylíhli motýlci, kteří „létali“ po třídě. Eliška si vzala jedny ze šatiček, růžové, které jsem přinesla a vydržela v nich celou volnou hru. Různě v nich tančila a moc se jí líbily.

Dnes ráno děti samy začaly hrát hru „Na kopřivu“ – „*Kopřivo, kopřivo, stojíš pěkně nakřivo...*“ a hrály jí skoro celé ráno. Opravdu je bavila. Nejprve přišlo několik dívek, které byly motýlky, hru zahájily, nejdřív chytaly ostatní děti a při tom byly zabalené v záclonkách, ale pak si je sundaly. „*No, kopřiva vlastně nemůže být bílá,*“ řekly. Toník si hrál se svým oblíbeným nákladním autíčkem, okolo sebe měl víčka, jezdil přes ně a okolo nich, několikrát se mě tázavě podíval a zeptal se: „*A co mám teď dělat?*“ Když jsem mu řekla, ať si hraje na cokoliv, že je to jen na něm a že může použít všechno, co tu vidí, jako vždycky, rozesmál se a dál si jezdil ve své cestičce z víček. Ostatní materiál dnes děti vůbec nepoužívaly, hrály si skoro celou dobu na Kopřivu vzadu v druhé místnosti.

8. den – 2. 12. 2014

Dnes jsem do školky přinesla **ruličky od toaletního papíru**. Vašík hned přiběhl a zeptal se: „*Můžu postavit boudu pro pejska?*“ „*No to je jasné,*“ řekla jsem a Vašík si začal stavět. „*Ta bouda by mohla mít střechu třeba z těchto novin, co myslíš?*“ řekla jsem. Vedle seděla Anička a řekla: „*Jooo, to je nápad, z toho uděláme střechu!*“ a společně začali stavět. Bohužel paní učitelka odvolala děti ke stolečku, bylo potřeba ještě něco dodělat na Vánoce, takže hru jsme museli na chvíli přerušit. Když dokreslily čerty, vrátily se obě děti na zem a začali zase stavět. „*Vašíku, kdybys chtěl, můžeš použít třeba i ty kelímky a všechno ostatní, co tu je,*“ řekla jsem a on odpověděl: „*Aha, tak jo, možná.*“ Chvíli stavěl boudu jen z ruliček, ale pak přidal i kelímky. Anička si zatím šla hrát jinam. Po chvíli odešel i Vašík a hru přenechal Martínkovi. „*Ale to není bouda pro pejska, ale parkoviště pro auta!*“ a hra se začala ubírat jiným směrem. Martínek začal jezdit s auty na parkoviště. Vašík se po chvíli přidal zpátky do hry, i když do jiné než měl před chvílí on. Šimonek si vedle stavěl obchod, jako zdi mu posloužily záclonky. Míša si od něj půjčila jednu záclonku a začala si vedle stavět obchůdek svůj: „*To bude malej obchůdek,*“ řekla. Další chlapci vozili na autech víčka a zásobovali jimi Šimonkův obchod. Štěpánek si je od nich bral, dával je na tácek, který si půjčil z kuchyňky a dával je do obchůdku. „*Koupíte si něco?*“ ptal se ostatních dětí a ty „ochutnávaly“ jeho dobroty. Marcelka také ve svém obchůdku prodávala, dávala víčka do kelímků a měla z nich koktejly. Když to chlapci viděli, přidali se k Šimonkovi a začali společně také dělat koktejly. Nakonec děti své dva obchůdky spojily a stal se z nich jeden velký obchod.

9. den – 9. 12. 2014

Dnes ráno za mnou hned přiběhla Anička a požádala mě o záclonky. Hrála si na to, že je ledová královna Winx. Nadšeně si se záclonkou tancovala a řekla mi: „*Já to totiž viděla v televizi!*“ Ostatní dívky si hrály na koberci s kelímky a víčky od pet lahví. „*Holky, co děláte dobrého?*“ zeptala jsem se. „*Koktejly, ty si pak můžete koupit, až otočíme ceduli a bude otevřeno...*“ řekla Lucinka s Týnkou. Když už chtěly otevírat krámek, spočítaly kelímky a ještě dodaly: „*A teď sesbíráme všechny kelímečky, hurá do práce, máme otevřeno!*“ Mezitím se dívka Klárka přidala k Aničce a hrály si spolu na ledové královny a víly. Pak ale obě přiběhly, podívaly se na mě a řekly s úsměvem: „*My si hrajeme na to, že jsme kazíky... a vlezeme Ti do pusy!*“ Najednou už nebyly královny ani víly, tahle hra se mi zdála legrační a moc je bavila, dívky si se záclonkami pěkně vyhrály. Anička po své hře „Na kazíky“ ještě použila noviny, stavěla domeček pro své zvířátko.

10. den – 16. 12. 2014

Dnes si děti celou volnou hru hrály s dárečky, které jim do školky přinesl Ježíšek.

Týdenní pozorování 12. 1. 2015 – 16. 1. 2015

Na týdenní praxi, na mé pozorování, jsem přinesla dětem **papírové krabice a dřevěné kostky**, odřezky od kamarádky řezbářky. Krabice hned uchvátily zejména chlapce, kteří si s nimi vyhráli celý týden, nebylo dne, kdy by je nepoužili. Hned první den si je vzali čtyři chlapci, kteří stavěli domečky pro své plyšové hračky. Bylo vidět, jak spolupracují, vzájemně se doplňovali. Když ale přišel Páťa, Šimonek mu řekl „*vypadni...*“. Spor si chlapci spolu vyřešili, nakonec se k nim Páťa mohl přidat, Štěpánek souhlasil. Dívky si kreslily u stolečků, na hru chlapců sem tam zvědavě koukaly. Později se k nim přidaly a hrály si společně s chlapci, všichni při tom byli velmi tvořiví, měli skvělé nápady. Tobiášek si hrál s dřevěnými kostkami, ale jen chvíli, postavil krásný hrad a pak si šel hrát jinam. Když jsme uklízeli hračky, chlapce velmi bavilo skládat krabice, aby zabraly méně místa.

Druhý den ráno mě dívky hned požádaly o záclonky, se kterými si hrají nejraději. Hrály si spolu na princezny, na královny, byla tu skoro celá královská rodina. Dokonce si vymyslely i bál, na který mohl každý dorazit. Chlapci si mezitím vyndali kelímky,

používali je na doplnění jejich staveb z barevných kostek a z krabic a také je používali jako nádoby na jídlo pro své plyšové hračky.

Ve středu ráno mě opět dívky požádaly o záclonky, dnes se k nim přidaly ještě dvě další dívky: „*Můžeme si půjčit záclonky? My jsme totiž andílci!*“ Vedle nich si Radeček stavěl z kelímků „hrobeček“ pro svého broučka, kterého přinesl ráno do školky. Byl to brouček zalitý v plastu, koupený v jednom obchodě. Chtěla se k němu přidat Anička, ale Radeček byl proti. Chlapci Vašík a Kája si spolu stavěli z krabic domečky pro plyšové hračky. Krabice, které zbyly, si vzaly Nelinka s Týnkou, skládaly je do sebe a dávaly na ně víka, moc je to bavilo a hezky si pomáhaly.

Ve čtvrtek nesměly opět chybět záclonky, dívky si opět hezky vyhrály, hlavně Klárka, ze které se na celou volnou hru stala Ledová královna. Vašík s Kájou si znovu vzali krabice a opět stavěli domečky pro své plyšové hračky, také jim tato hra vydržela až do té doby, než jsme uklízeli. Dnes pár chlapců využilo i dřevěné kostky, ale jen co něco malého postavili, už byli zase pryč. Další materiál dnes nikdo nepoužil.

V pátek chlapci stavěli opět z krabic, tento materiál se stal jejich nejoblíbenějším. Dívky se zabavily se záclonkami, také s jejich nejoblíbenějším materiálem, jinak další materiál využít nebyl.

Převážně tento týden, ale i ostatní dny jsem pozorovala, že z hraček si chlapci nejraději hrají s barevnými dřevěnými kostkami, s auty, stavebnicemi, plyšovými hračkami přinesenými z domova a rádi si také hrají v dřevěném patrovém domečku. Dívky si rády hrají v kuchyňce, rády kreslí a hrají si s plyšovými hračkami přinesenými z domova, stejně jako chlapci. Děti spolupracovaly hlavně, když si hrály s materiály. Když si hrály s hračkami, občas spolupracovaly také, ale ne v takové míře, jen málokdy.

10.2 Věkově heterogenní třída (2,5–7 let)

1. den - 16. 10. 2014

Ráno jsem přišla do školky okolo 7:30, některé děti už mě znaly z minulých let, některé byly zpočátku překvapené, kdo to přišel, ale po chvíli se z nás stali kamarádi. Děti měly hned ráno, už když jsem přišla, v herně postavenou opičí dráhu, kde si hrály hlavně dívky. Opičí dráha byla jednou „*Drtivá porážka*“, potom koleje pro vlak. Pár

chlapců a jedna dívka si vedle skládali puzzle, další chlapci si hráli s auty. Děti si hodně hrály spolu, našlo se jen pár dětí, které si hrály samy. Tři dívky se pak postupně přesunuly ke stolečku a kreslily si. Já a asi pět dalších dětí jsme si začali na opičí dráze hrát na vlak, vzali jsme si umělohmotné kroužky, které byly jednou koleje, pak zase volanty. Chytli jsme se za sebe a dělali jsme vláček, který jede do Plzně a pak do Prahy, houkali jsme a mávali na všechny okolo nás. Když nás viděly ostatní děti, taky se přidaly, každý si chytnul svůj vlastní „volant“ a jezdil po třídě a houkal jako vláček. Děti to velice bavilo. Také je bavila hra „skládání rybiček“, kde je za úkol správně dát rybičku na určená místo (dřevěné puzzle). Dívky si pak také chvíli hrály v domečku, byly princeznami a oblékaly si různé šatičky a závojičky, které ve školce mají k dispozici.

2. den - 24. 10. 2014

Druhý den jsem do školky přinesla **kousky záclon, víčka od pet lahví a trochu kaštanů**. Děti viděly hned po mém příchodu, jak záclony stříhám na kousky (byly totiž moc veliké) a hned se ptaly: „*Na co to je?*“. Vysvětlila jsem dívkám, které u mě zvědavě stály a i ostatním dětem, že je to pro ně, že si s tím můžou hrát a že jsem jim přinesla také víčka a kaštany. Všechn materiál jsem nechala v rohu na koberci s tím, že je to pro děti a můžou si s tím hrát, jak chtějí, ale podle pravidel, která mají ve školce zavedená. Záclony si ihned vzalo asi pět dívek, skoro se pohádaly o to, která si je vezme první. Ale nejenom dívky si je vzaly, i dva chlapci si na chvíli záclonku vzali přes sebe a udělali si z nich sukně. Potom si ale chlapci šli hrát s víčky a u záclon zůstaly jen dívky. Se záclonkami si vyhrály, dělaly z nich sukně, závoje, šaty, šály, dokonce i sedla u koně,... Víčka na zemi také dlouho sama neležela, děti zaujatě pozorovaly asi tři minuty co to tam „sypu“ na zem, pak se ale rychle osmělily. Jedna dívka za mnou přiběhla s plyšovou opičkou, které dala do ručičky víčko: „*Koukej, jak ho opička dokáže držet*“. Míša se do víček přímo „zakopal“, prý jako do hlíny. Další dvě dívky si stavěly různé barevné obrazce, třídily víčka podle barev, vyndávaly stranou růžová víčka. Toník začal jezdit přes víčka s kamionem a dělal si v nich silnice. Další dva chlapci k víčkům čuchali jako pejsci a hrabali. Nejvíce děti zaujala hra na „sekačku“, víčka byla tráva a záclona sekačka, děti pomocí záclony víčka shrabávaly na jeden roh třídy. Později místo záclon použily dřevěnou krabici, jezdily v rohu místnosti a víčka do ní dávaly, a když ji naplnily, zase krabici vyprázdnily. Děti také po víčkách chodily, okolo byla „voda“ a nesměly

šlápnout na zem. Chlapce pak bavila také hra „na hokej“, měli víčka jako puky. Klárka si víčky nakládala kamion. Hra s víčky děti bavila, ale postupem času jsme si museli společně zopakovat třídní pravidla, jelikož ve třídě byl velký křik a nepořádek všude okolo. Potom si děti začaly zase hezky hrát, nakládaly společně víčka na bagr, nebo dvojčata Kája a Jiřík si plnili víčky „bříška“, dávali si víčka do trička. Klárka si na svůj malý kamion nasadila malé koště z kuchyňky a jezdila s autem jako s hrabacím vozem a hrabala víčka. Když jsme víčka uklízeli, chlapci Jiřík a Kája ještě nakonec vítězoslavně zakřičeli „*Prší, prší, jen se leje!*“ a pár víček hodili nad sebe do vzduchu. Kaštanů si dvě dívky chvíli převalovaly v rukách, ale potom se kaštanů zamíchaly mezi víčka a děti je při hře nijak zvlášť neodlišovaly od víček.

3. den - 30. 10. 2014

Dnes jsem přišla do školky ve čtvrtek, po podzimních prázdninách, bylo zde málo dětí, jen čtrnáct. Hodně dětí bylo nemocných. Do třídy jsem opět vzala záclony, kaštanů a víčka od pet lahví. Dívky si hned běžely pro záclonky, hned jak mě viděly je vyndávat z tašky, kaštanů a víčka ale zůstaly bez povšimnutí. Dívky si se záclonkami hrály na „Královnu, princeznu a koníky“. Viky byla koník jménem „Majesty“, byla hříbě, a proto neměla ze záclonky sedlo jako minule: „*Hříbátka ještě sedlo nemají...*“. Královna s princeznou (sestry Barunka s Klárkou) si ze záclon dělaly závoje a šaty, ale během hry se změnilý záclony na přikrývky do postele a dívky pod nimi ležely, když přišla „noc“. Koníci byli u domečku princezen. Když královna byla mimo domeček a princezna chtěla ven, koník zakřičel „*Utíká Ti sestřička!*“. Nakonec si dívky do svého hradu vzaly všechny záclonky, které byly k dispozici. Víčka byla dlouho bez povšimnutí, na začátku si s nimi chvíli hráli jen chlapci Kája a Jiřík, kteří si minule s víčky hodně hráli. Dnes přiběhli, koukli se co to je a když viděli víčka, vrátili se ke stavebnici, kterou už měli rozestavenou a tak pokračovali ve své hře. Na víčka se pak šel kouknout ještě Míša, ale odešel, nijak si s nimi nehrál. Kaštanů zůstaly úplně bez povšimnutí, jen při uklízení je šly děti uklízet jako první a vždy, než je daly do pytlíku, si je v ruce nějakou dobu „žmoulaly“. Minule, když bylo ve školce více dětí, jsem pozorovala, že hodně tvořivé děti strhly ke hře s přineseným materiálem i ostatní děti, které je nejprve hodně napodobovaly a pak si vymýšlely hry vlastní (viz víčka minulý týden). Dnes bylo ve

školce dětí málo a tak si s nabídnutým materiálem moc nehrály, kromě záclonek, které jsou velice oblíbené.

4. den – 7. 11. 2014

Dnes už zase bylo ve školce hodně dětí. Přinesla jsem jim další materiál – **kelímky od jogurtů**. Ráno měly dívky ve třídě rozehranou hru, skákaly jako koníci přes překážky, které měly na koberci. S kelímky si překážky ohradily. Po chvíli je ale daly zase zpět na stranu. Kelímky si vzali tři chlapci, kteří z dřevěných kostek dělali „ohně“. Kelímky použili jako příkladací palivo. Musela jsem dávat pozor, aby kelímky nerozbili. Tři sice praskly, ale ostatní dopadly dobře. Rozbité kelímky jsem hned vyhodila, aby nebyla ohrožena bezpečnost dětí. Pak chlapci vzali kelímky, chodili postupně do holičského koutku a tam „nabírali vůni“, kterou nosili v kelímcích zpět do ohně: „*My chceme, aby ten oheň voněl!*“. To je moc bavilo. Pak do ohně začali nosit i víčka. Nakonec byla víčka všude, a tak jsme museli domluvit pravidlo, že oheň bude na jedné půlce třídy a na další bude prostor pro hry ostatních dětí. Záclonek si děti všímaly jen na začátku, dívky si z nich dělaly šaty jezdce. Pak přišly opět na řadu kelímky. Chlapci Kája a Jiřík si je „naskládali“ na ruce a pak je nosili po třídě tak, aby kelímky nespady. Pak se k nim přidali i ostatní děti. Když si dohráli, vzali dvojčata kelímky a křičeli po třídě: „*Kdoooo chce zmrzlinuuuu?*“ a dávali do kelímků víčka od pet lahví, podobnou hru hrály i děti v homogenní třídě, kde také provádím pozorování. Víčka ležela na zemi ve velké bedně, najednou přišel k bedně Tobík se svou raketou a rukou jí „zahrabal“ do víček: „*Raketa se zahrabala hluboko do země!*“ Dnes si hodně chlapců hrálo převážně s legem, je to jejich oblíbená hračka.

5. den – 14. 11. 2014

Dnes ve školce bylo dvacet jedna dětí. Děti byly hodně aktivní. Jako první se na řadu dostaly opět záclonky, dívky k tašce přiběhly hned, co jsem je začala vyndávat. Viky začala záclonky dávat na zem, zeptala jsem se jí, na co si hraje. „*Dělám zimu, sníh...*“ a vesele si se záclonkami hrála. Nakonec se k Viky přidaly ještě dvě dívky a ze sněhu byla najednou velká loď. Přiběhl i Pavlík, který požádal paní učitelku, jestli mu z kabinetu vyndá pádlo. Tak děti dostaly pádlo a měli opravdickou loď. Jezdily po moři všude po světě. Hra jim vydržela docela dlouho. Když námořníci opustili loď, přiběhl Štěpánek,

vzal si záclonky, dal je na koberec a začal po nich jezdit traktůrkem, jako že jezdí po sněhu. Kelímky děti také dnes využily, Kája je použil jako zábrany proti spadnutí u autodráhy, Klárka, která byla dnes celý den taková nesmělá a schovaná v tichém koutku, si několik kelímků vzala k sobě a dávala do nich víčka. Zeptala jsem se jí, co to je a ona řekla: „*Tohle je pití, tohle jídlo...*“ Smála se a byla ráda, že jsem její pokrmy „ochutnala“. Štěpánek, který už nejezdil s traktorem, si pak do zbylých kelímků třídil barevné plastové kytičky ze stavebnice. Bohužel mu není moc rozumět, ale když mi dal kelímky a já udělala, jako že „jím“, bylo vidět, že má radost. Víček si jinak děti moc nevšímalý, až na Barunku, která si těsně před koncem volné hry začala z víček stavět krásné žluté sluníčko.

6. den - 21. 11. 2014

Ráno jsem přišla do školky v 7:45. Přinesla jsem další materiál, **spoustu novin a několik šatiček**. Hned jsem začala vyndávat materiál z tašek, dívky se vrhly opět na záclonky. „*Budeme strašidylka!*“ volala Barunka na mladší sestřičku a za ní vlála záclona. Pak si záclonky přehodily přes sebe a byly strašidla. Pak přišel na koberec Štěpánek a začal si brát všechnen materiál k sobě. Domluvili jsme se spolu, že trochu materiálu, který nevyužije, necháme ještě pro ostatní děti, aby si s tím také mohly hrát a Štěpánek souhlasil. Klárka dala na zem kelímky a dělala mezi nimi slalom, ostatní dívky se přidaly. K Štěpánkovi se přidává nejmladší chlapec, Tobík. Dívky rychle střídají činnosti, u jednoho dlouho nevydrží, jen Barunka se sestřičkou si pořád hrají na duchy. Nakonec se přemístily k oknům, začaly tancovat jako duchové. „*My si hrajeme, kdo umí líp tancovat...*“ Duchové byli jednou princezny a princezny pak zase duchové. Dívky pak chodily po místnosti a s tichým „*huuu*“ mi povídaly: „*My je z legrace strašíme, protože jsme duchové.*“ Ostatní děti se smějí, tato hra je baví. Nově přinesené materiály – noviny a oblečky, se moc neuchytily, oblečky jen na začátku, ale dívky si je jen prohlédly a daly přednost záclonkám. Noviny přeci jen byly trochu využité - na začátku je nikdo na nic nepoužil, jen po nějaké době je použila Jaruška, která si stavěla z dek a židlí bunkr. Přišla k novinám a se slovy: „*Můžu si to půjčit na bunkr?*“ si je odnesla a zakryla všechny díry v bunkru novinami, aby do bunkru nebylo vidět.

7. den – 27. 11. 2014

Dnes ráno se dívky opět vrhly na záclony. „*Můžeme dělat duchy!*“ radostně řekla Jaruška. Adélka se k ní přidala, dívky chvíli „strašily“ po třídě a po chvíli Jaruška řekla: „*Tak, a já budu královna duchů*“. Jelikož si i ostatní dívky hrály na královny, ale lidské královny, paní učitelka jen tak navrhl, že by si mohly vyrobit korunky. Dívky nadšeně souhlasily. A tak si lidské královny i královna duchů s mou pomocí a s pomocí paní učitelky vyrobily ze čtvrtky své korunky. „*Já si udělám strašidelnou!*“ řekla Jaruška. Korunky si všechny dívky krásně vybarvily, dotvořily a vesele si v nich hrály v herně. Přišli i dva chlapci a o korunky se zajímali, také si je vyrobili a byli z nich páni králové. Královny využily zbylé záclonky a udělaly si z nich peřinku. Jeníček s Tobíkem si z kelímků stavěli hradby, tato hra jim vydržela dlouho a opravdu se u ní zabavili. Pak se z hradeb stala trampolína, chlapci z kruhu kelímků skákali a soutěžili, kdo skočí dál. „*Já skočím sto metrů!*“ řekl Jeníček a udělal obrovský skok. Řekla jsem: „*No teda, to byl velký skok! A Tobík také určitě skočí daleko.*“ „*Ne, ten skočí asi jen jeden metr...*“ odpověděl mi Jenda. Tobík skočil z trampolíny podobně daleko jako Jeníček a tak jsme nakonec skoky s chlapci vyhodnotili jako stejné, byla to remíza a legrace. Ostatní děti si stavěly z molitanových kostek nebo z lega, to jsou jejich oblíbené hry. Pár dívek si kreslilo u stolečku. Když jsme uklízeli hračky, chlapci Kája a Jiřík si ještě z kelímků narychlo stavili velkou, co největší věž, kterou pak uklidili rovnou do igelitky.

8. den – 5. 12. 2014

Dnes jsem do školky k ostatním materiálům přinesla materiál další – **ruličky od toaletního papíru**. Snažila jsem se, aby nový materiál zaujal i chlapce, protože šatičky a záclonky zaujaly hlavně dívky. Ruličky jsem vysypala do koutku na zem a hned přiběhl Kája, začal si dávat ruličky na prsty jako rukavice a vítězoslavně řekl: „*Hele, já jsem to fakt vzal!*“ Přidala se k němu i Jiřinka. Snažili se, aby jim na prstech ruličky vydržely a nespadly. Jaruška si opět běžela pro své oblíbené záclony a stejně jako minule, i teď si hrála na duchy a na královnu duchů. Tichounké „*huuu*“ znělo po třídě, děti se k Jarušce přidávaly a najednou jsme měli ve školce třídu duchů. Některé děti se bály, když k nim „*duchové*“ přišli, museli jsme hru trochu usměrnit a říci duchům, ať nestraší děti a ať se

jim ukážou, že jsou to oni a ne opravdoví duchové. Pak už se přidali i ti, kteří se báli, smáli se a dováděli s duchy. Chlapci Kája a Jiřík se přetahovali o záclonku, byla poslední, konflikt ale spolu vyřešili a domluvili se. Dnes bylo ve třídě mírných konfliktů více, hlavně právě o záclonky, ale vše se podařilo efektivně vyřešit. Lucinka si dnes hrála s víčky od pet lahví, dávala je do kelímků. Tato hra se objevila v obou třídách.

9. den – 12. 12. 2014

Dnes jsem bohužel do školky na pozorování přijít nemohla, děti měly vánoční besídku.

10. den – 19. 12. 2014

Dnes si děti hrály celou volnou hru s hračkami, které jim do školky přinesl Ježíšek.

Týdenní pozorování – 19. 1. – 23. 1. 2015

Na týdenní pozorování jsem dětem přinesla ještě **papírové krabice** a **dřevěné kostky** od kamarádky řezbářky. Hned v pondělí ráno kostky zaujaly převážně dívky, které si z nich stavěly hrady, domečky a příbytky pro plyšová zvířátka. „*Ty kostky krásně voní dřevem...*“ říkaly. Každý si stavěl svůj hrad či domeček, vedle sebe na stolečku. Ani krabice neležely, chlapci z nich stavěli hradby, bavilo je to, s krabicemi si hodně vyhráli, dívky do krabic skládaly malé dřevěné kostky, tato hra zaujala hlavně Jiřinku.

V úterý přišly na řadu oblíbené záclonky, dívky se na ně už těšily, v pondělí na ně prý úplně zapoměly. „*My už se na ně moc těšíme!*“ řekly a hned si je vzaly a začaly si hrát na princezny. Po chvíli poprosily mě a p. učitelku, jestli bychom jim nepomohly udělat korunky na hlavu, jak už jsme jednou vyráběli. A tak jsme začali vyrábět korunky, dívky si je vybarvovaly, dokonce i chlapci chtěli opět koruny pro prince. Dnes chlapci ještě stavěli z krabic věže, snažili se o co nejvyšší. „*Tak, hlavně, ať nám to nepadne, kluci...*“, říkali si navzájem. Moc jim to šlo, pomáhali si. Jiřinka opět do krabic skládala kostky. Vešly se tam akorát. Potom svou hru různě měnila, kostky vyndávala, skládala je různě jinak,...

Ve středu si děti hodně hrály s kelímky a s víčky, z kelímků stavěla Adélka věže a pyramidy, moc jí to šlo, nikdy věže ani pyramidy nespadly a měla z toho radost. S kelímky si dokázala hrát celou dobu. S kelímky, co zbyly, si hrál Míša a Štěpánek, dělali z nich opevnění, sem tam použili pár ruliček od toaletního papíru.

Ve čtvrtek si dívky zase hrály na princezny a královny, někdo ještě chtěl korunku, a tak jsme ji společně vyrobili. Zbylo pár záclonek a tak je dívky použily na ozdobu jejich společného království, „bunkru“, který si samy postavily ze židlí a dek... Chlapci se na chvíli přidali, ale pak si šli hrát jinam. Dnes Míša a Štěpánek seděli u víček, bavilo je nakládat je na malý bagr. Dvě dívky si sedly vedle chlapců a víčka začaly třídít podle barviček.

Poslední den byly opět dívkami využity záclonky, i pár chlapců si na chvíli záclonky půjčilo. Chlapci si dnes ale převážně hráli s kelímky a také s dřevěnými kostkami, z těch si každý z nich stavěl něco sám.

Převážně tento týden, ale i ostatní dny jsem pozorovala, že z hraček si chlapci nejraději hrají se stavebnicemi, velkými molitanovými kostkami a autíčky. Dívky mají nejraději dřevěný domeček, také si rády hrají v kuchyňce, využívají žíněny a deky na stavění domečků, moc rády kreslí. Děti si hodně hrály společně jak s materiály, tak i s hračkami.

11 VÝSLEDKY NA ZÁKLADĚ POZOROVÁNÍ

11.1 Věkově homogenní třída – předškoláci (5–6 let)

- **Jaké hračky děti při hře preferují?**

Chlapci – chlapci z této mateřské školy nejvíce využívají barevné **dřevěné kostky**, pak také různá malá i velká **auta** a **stavebnice** (lego,...). Také si často hrají se svými oblíbenými **plyšáky**, které si přinesou z domova a pak si s ostatními dětmi hrají společně. Také někdy využívají „**domeček**“, který je i do patra a chlapci rádi chodí nahoru. Také je baví výukový počítač, kde jsou různé hry pro rozvoj dětí, ale ten paní učitelky pouští opravdu jen výjimečně.

Dívky – Dívky z této mateřské školy nejvíce baví **kreslení**, z hraček můžu vyjmenovat například vybavení **kuchyňky**, rády si tam „vaří“ a kuchtí různé věci. Také si podobně jako chlapci rády hrají s **plyšáky** a využijí počítač, když ho paní učitelky výjimečně zapnou.

- **Jaké materiály děti při hře nejvíce využívají?**

Chlapci – chlapce nejvíce zaujaly **krabice**, také je bavily kelímky a víčka

Dívky – dívky nejvíce zaujaly **záclonky**, které použily skoro pokaždé, také je bavily stejně jako chlapce kelímky a víčka

- **Podporuje kooperaci při hrách spíše využití materiálu nebo hraček?**

Při mém pozorování jsem si všimla, že kooperaci při hrách podpořilo spíše **využití materiálů**, pro děti to bylo něco nového, něco nečekaného. Chlapce bavilo společně tvořit z kelímků a z krabic, také dělali „koktejl“ z kelímků a víček společně i s dívkami. Dívky se díky záclonkám proměnily ve víly nebo princezny a hezky si spolu hrály. Když si děti hrály s hračkami, tak chlapci jezdili s auty většinou každý sám, dívky kreslily každá sama, ale když si někdo začal hrát s materiály, většinou se někdo z dětí ke hře přidal.

- **Vykazují děti znaky tvořivosti?**

Myslím si, že na začátku roku po mě děti hodně opakovaly, hrály si na to, co jsme si minule spolu ukazovali (nebo vymýšlely podobné hry), ale už po pár dnech si děti začaly vymýšlet hry své. Postupem času jsem nabízení aktivit a her s materiály postupně ubírala, protože děti si dokázaly bez problému vymyslet hry svoje a na ty mé sice třeba na chvíli přistoupily, ale stejně si pak šly hrát jinak. Když si někdo z dětí vymyslel svou hru, občas se stávalo, že jí někdo buď opakoval, nebo se přidal k iniciátorovi hry a pak si hrál společně s ním. Děti v této třídě jsou tvořivé, dokázaly si vymyslet spoustu her, ať už konstruktivních, námětových či dramatizačních (např. ztvárňování animovaného filmu „Ledové království“). Hry, které si samy vymyslely a které je bavily, někdy opakovaly v průběhu roku (např. hra na obchod, hra na stavění domečků z krabic pro zvířátka, hra na „Ledové království“), občas si ji něčím obohatily. Když si někdo z kamarádů chtěl hrát na něco jiného, děti někdy na změnu přistoupily, ale někdy si šly hrát s něčím jiným. Někdy při tom vznikly mírné konflikty, které si ale děti spolu vyřešily.

- **Jak se k sobě děti při hře chovají?**

Při hrách s materiály jsem si nevšimla žádné vážnější agresivity. U dětí převažovalo přátelské chování a ohleduplnost k ostatním. Sem tam se dívky dohadovaly, kdo bude mít dřív záclonky, ale vždycky se pak dokázaly domluvit. U chlapců jsem jednou pozorovala spor - tvořili obchůdek z kostek, víček a ze záclonek, každý měl svůj a už se vedle sebe nevešli, chvíli se dohadovali, ale nakonec obchůdky spojili a vznikl jeden krásný velký obchod. Také jsem několikrát pozorovala hádku dětí o tom, kdo si s kým může a nemůže hrát, ale vždy se spory vyřešily.

11.2 Věkově heterogenní třída (2,5–7 let)

- **Jaké hračky děti při hře preferují?**

Chlapci – Chlapci si nejraději hrají s různými **stavebnicemi** (např. lego, různé kostičky,...), také mají rádi velké barevné **molitanové kostky** a různá auta

Dívky – Dívky si rády hrají **v dřevěném domečku**, který mají v mateřské škole nově, také využívají molitanové kostky, rády si hrají na koníky a pejsky a k tomu využívají různá „vodítka“, rády si hrají **v kuchyňce**, také **staví bunkry a domečky**, mají rády kreslení

- **Jaké materiály děti při hře nejvíce využívají?**

Chlapci – chlapce nejvíce zaujaly **kelímky**, také je bavily krabice a víčka

Dívky – I v této MŠ dívky nejvíce zaujaly **záclonky**, které použily skoro pokaždé, také je bavila víčka, občas kelímky

- **Podporuje kooperaci při hrách spíše využití materiálu nebo hraček?**

Kooperaci při hrách zde ve věkově heterogenní třídě podpořilo **jak využití hraček, tak i materiálů**, děti si hrály spolu i když si hrály s hračkami i s materiály, občas si děti i hrály samy. **Materiály ale přeci jenom podpořily kooperaci někdy ještě trochu více než hračky, hlavně záclonky**, zapojovaly se jak dívky, tak i chlapci, hráli si spolu na královskou rodinu, na duchy, na bál princezen, atd. Materiály se dětem líbily, některé z nich byly pro ně něčím novým, ale ve školce mají dívky možnost si půjčit různé šatičky, i víčka zde děti znají. S materiály si hrály jak starší, tak i mladší děti, hodně si hrály starší děti se staršími a mladší děti s mladšími, ale také si občas hrály i dohromady, líbila se mi jejich kooperace.

- **Vykazují děti znaky tvořivosti?**

Hned od první návštěvy MŠ bylo jasné, že děti zde jsou opravdu tvořivé, materiály si hned půjčily, hlavně dívky už napjatě čekaly na záclonky, až si je budou moci vzít a něco

s nimi vymyslet. I s ostatními materiály si děti začaly hrát samy, tvořily z kelímků, víček, ruliček,... Mají velkou fantazii a představivost, jejich nápady byly originální, dokázaly vymyslet různé konstruktivní, námětové hry,... Jejich hra se v průběhu vyvíjela, byla dynamická. Děti se nebály hru si něčím obohatit, např. výrobou korunek, aby z nich byly „ty pravé“ princezny. Děti se často přidaly ke kamarádovi, když je hra zaujala a hrály si spolu. Jinak po sobě neopakovaly. Když si kamarádi chtěli hrát na něco jiného, na změnu děti většinou přistoupily, jen občas vznikly mírné konflikty, které si ale děti brzy spolu vyřešily, pomoc dospělého potřebovaly jen zřídka.

- **Jak se k sobě děti při hře chovají?**

V této věkově heterogenní třídě jsem si nevšimla žádné výrazné agresivity, děti byly přátelské. Jen zřídka nastaly běžné mírné konflikty, kdy si děti chtěly půjčit hračku nebo si s někým nechtěly hrát. Tyto konflikty si ale děti bez problému dokázaly vyřešit a dohodly se na rozumném řešení. Jinak u dětí převažovalo přátelské chování, děti byly k ostatním ohleduplné, a když se někomu ve hře něco nedařilo, navzájem si pomohly.

11.3 Srovnání

	VĚKOVĚ HOMOGENNÍ TŘÍDA (5–6 let)	VĚKOVĚ HETEROGENNÍ TŘÍDA (2,5–7 let)
<i>Jaké hračky děti při hře preferují?</i>	<u>Chlapci</u> - barevné dřevěné kostky, autíčka, stavebnice, plyšové hračky přinesené z domova, patrový dřevěný domeček <u>Dívky</u> - vybavení kuchyňky, plyšové hračky přinesené z domova, papír a pastelky	<u>Chlapci</u> – stavebnice, velké molitanové kostky, autíčka <u>Dívky</u> - dřevěný domeček, vybavení kuchyňky, různé žíněnky a deky na stavění domečků, papír a pastelky
<i>Jaké materiály děti při hře nejvíce využívají?</i>	<u>Chlapci</u> – 1) krabice, 2) kelímky, 3) víčka <u>Dívky</u> – 1) záclonky, 2) kelímky, 3) víčka	<u>Chlapci</u> – 1) kelímky, 2) víčka, 3) krabice <u>Dívky</u> – 1) záclonky, 2) víčka, 3) kelímky

	VĚKOVĚ HOMOGENNÍ TŘÍDA (5–6 let)	VĚKOVĚ HETEROGENNÍ TŘÍDA (2,5–7 let)
<i>Podporuje kooperaci při hrách spíše využití materiálů nebo hraček?</i>	Spíše využití materiálů	Převážně využití materiálů, ale i hraček
<i>Vykazují děti znaky tvořivosti?</i>	<p>Ano:</p> <p><u>Znaky tvořivosti</u></p> <p>Bohatá fantazie, zajímavé a originální nápady (hlavně se záclonkami), děti nalézají nová řešení ve hře, baví je experimentování s materiály</p> <p><u>Opakují děti po sobě?</u></p> <p>Někteří předškoláci si občas hráli tak, že napodobovali hru jiného dítěte a hráli si stranou sami, ale jinak se většinou děti do zajímavých her kamarádů přidávaly a hrály si pak spolu a svou hru společně rozvíjely</p> <p><u>Opakované hraní her?</u></p> <p>Děti v průběhu roku opakovaly své oblíbené hry</p> <p><u>Přistoupí děti na změnu?</u></p> <p>Někdy ano, někdy si místo změny zvolí hru jinou</p>	<p>Ano:</p> <p><u>Znaky tvořivosti</u></p> <p>Bohatá fantazie, zajímavé a nečekané, originální nápady, děti nalézají nová řešení ve hře a jejich hra se často vyvíjí, baví je experimentování s materiály</p> <p><u>Opakují děti po sobě?</u></p> <p>Ve věkově heterogenní třídě si převážně mladší děti někdy hrály tak, že napodobovaly hru jiného dítěte a hrály si stranou samy, ale jinak se většinou děti do zajímavých her kamarádů přidávaly a hrály si pak spolu a svou hru společně rozvíjely</p> <p><u>Opakované hraní her?</u></p> <p>Děti v průběhu roku opakovaly své oblíbené hry</p> <p><u>Přistoupí děti na změnu?</u></p> <p>Převážně ano</p>

	VĚKOVĚ HOMOGENNÍ TŘÍDA (5–6 let)	VĚKOVĚ HETEROGENNÍ TŘÍDA (2,5–7 let)
<i>Jak se k sobě děti při hře chovají?</i>	Mírné spory (kdo si s kým může a nemůže hrát, kdo si půjčí materiál), jinak převažovalo přátelské chování a ohleduplnost k ostatním	Mírné spory (kdo si s kým může a nemůže hrát, kdo si půjčí materiál), jinak převažovalo přátelské chování a ohleduplnost k ostatním

- Chlapci i dívky v obou třídách si rádi hrají s podobnými hračkami, chlapci mají rádi stavebnice a auta a dívky si rády hrají v kuchyňce a rády kreslí,...
- Materiály, které děti nejvíce využívaly, jsou v obou třídách u stejných pohlaví ty samé, jen v jiném pořadí oblíbenosti.
- Kooperaci v obou třídách podpořilo spíše využití materiálů.
- Když si děti hrály s hračkami, tak kooperace byla větší ve věkově heterogenní třídě.
- Děti jsou v obou třídách tvořivé, o trochu více ve věkově heterogenní třídě.
- Opakované hraní her, které děti bavily, se v průběhu roku objevovalo v obou třídách.
- Opakování her po ostatních dětech se projevilo občas ve věkově homogenní třídě předškoláků a občas v heterogenní třídě, zde ale většinou jen u mladších dětí.
- V obou třídách nastaly jen občas mírné spory při hrách, jinak převažovalo v obou třídách přátelské chování a ohleduplnost k ostatním.

11.4 Celkové shrnutí výzkumného projektu, evaluace

Na začátku mého výzkumného projektu byly děti rozpačité, ale později se začaly materiálům čím dál tím více věnovat. Děti na materiály reagovaly spíše kladně, i když v obou třídách byly i děti, které materiály moc nezaujaly. Více ale bylo dětí, které si materiály volily opakovaně a hodně je využívaly. Často se mě ptaly, kdy jim přinesu něco dalšího, s čím si budou moci hrát. Myslím, že je využívání materiálů bavilo a líbilo se jim. Materiály vnesly do her dětí více fantazie a podněcovaly k přemýšlení. Jejich užití vytvářelo podněty pro kooperaci a soustředění a myslím si, že snižovalo míru agresivity mezi dětmi.

Podle mého názoru byly materiály pro děti možná i inspirací, jak si s takovými věcmi hrát doma. Myslím si, že do budoucna by bylo dobré nechat materiály, které děti zaujaly nejvíce (tzn. záclonky, kelímky, krabice a víčka) ve třídách dlouhodobě, ostatní materiály by bylo dobré obměňovat.

12 DISKUSE

Odedávna se lidé zabývali otázkou, co to hra vlastně je a v čem můžeme spatřit její význam (Kořátková, 2005). Hra je považována za jednu z hlavních vzdělávacích metod v předškolním vzdělávání. Je všudypřítomnou činností dítěte v předškolním věku. Je to prostředek, který je základní v rozvoji dětské osobnosti (Suchánková, 2014). V mé práci jsem se zabírala právě problematikou hry a převážně hry volné. Snažila jsem se najít cestu, jak dětem v mateřské škole jejich volnou hru zpestřit a povzbudit v nich kreativitu.

Pozorovala jsem herní chování dětí při volné hře, ke které měly nabídku různých materiálů, které mohly využít. Během pozorování jsem zjistila, že chlapci mají nejraději hry konstruktivní a napodobovací. Dívky bavily převážně hry napodobovací. I konstruktivní hry se u dívek objevily, ale v menší míře než u chlapců. Mišurcová, Fišer a Fixl (1980) uvádějí, že za typickou hračku pro dívky se považuje panenka, ale dívky v obou třídách během mého pozorování preferovaly spíše hračky jiné, jako např. plyšové hračky a vybavení kuchyňky. V tomto se jejich preference od roku 1980 mírně změnily. Dívky rády také kreslily a stavěly domečky a bunkry, ve kterých si hrály. Chlapce velmi bavily stavebnice a hry s různými autíčky. Z materiálů dívky využívaly nejvíce záclonky, dále také víčka a kelímky. Chlapci si rádi hráli s krabicemi a stejně jako dívky i s víčky a kelímky.

Děti si během volné hry občas hrály samy, ale převážně se u nich objevovala hra sdružující a kooperativní. Jak uvádí Svobodová (2010), hra sdružující umožňuje dětem vykonávat rozdílné hrové činnosti a zároveň při tom komunikovat a spolupracovat. Dále píše, že kooperativní hra už přímo vyžaduje, aby děti spolupracovaly, domlouvaly se na pravidlech a řešily různé situace. Děti si během svých her vyzkoušely různé role a měly prostor pro spolupráci.

Během volné hry měly děti prostor k tvořivosti. Pecina (2008) poznamenává, že většina definic tvořivosti vymezuje jako proces, kdy vznikne něco neznámého a nového. Děti ve volné hře byly velmi tvořivé, tvořivost vykazovaly převážně při hře s materiály. Měly spoustu neobvyklých a originálních nápadů, jak by materiály ke své hře využily a své nápady zrealizovaly.

Koťátková (2005) uvádí, že i volná hra by měla mít základní jednoduchá pravidla, která se při společné hře musí respektovat. Děti pravidla ve třídě určená měly, respektovaly je a při volné hře u nich převažovalo přátelské chování. Jen občas nastaly mírné spory, které si ale děti spolu vyřešily.

Díky dalším novým poznatkům, které jsem získala studiem z odborné literatury, vím, že hra by se nikdy neměla podcenit a myslím si, že volné hře by se v mateřské škole mělo věnovat co nejvíce prostoru. Hra dítě rozvíjí komplexně a je i jedním z prostředků pedagogické diagnostiky.

ZÁVĚR

Volná hra by se měla stát základním prostředkem výchovy a vzdělávání v mateřské škole. Pomocí volné hry můžeme mimo jiné lépe chápat potřeby dětí a podporovat jejich hravost, prosociální chování, dítě se pomocí volné hry všestranně rozvíjí. Důležité je připravit vhodné podmínky, tedy prostor, čas, prostředí a prostředky pro hru. Volná hra velmi obvyklé a diskutované téma a myslím si, že nikdy neztratí na své váze, protože je jedním z nejlepších prostředků poznání a rozvoje dítěte.

Cílem bakalářské práce bylo upozornit na význam volné hry v předškolním vzdělávání a nabídnout možnosti její podpory v mateřské škole. Studium odborné literatury jsem získala spoustu nových poznatků o hře a v práci potvrdila její velký význam pro dítě předškolního věku. Můj výzkum přinesl možnosti podpory volné hry v mateřské škole.

V teoretické části jsem charakterizovala dítě předškolního věku, uvedla definici hry, význam hry pro dítě a seznámila s její historií. Uvedla jsem také několik typů her, znaky a vlastnosti hry a několik teorií. Charakterizovala jsem rozdíl mezi hrou spontánní (volnou), hrou řízenou a didaktickou, popsala jsem více volnou hru a teoretickou část zakončila kapitolou o tvořivosti.

V praktické části jsem zrealizovala dlouhodobý výzkumný projekt, který byl zaměřený na podporu spontánních herních činností v mateřské škole. Dětem jsem při volné hře nabízela několik různých materiálů, které mohly využívat. Sběr dat byl uskutečněn ve dvou odlišných třídách různých mateřských škol formou pozorování. Z pozorování v rámci mého projektu vyplynulo, že nabídka materiálů k volné hře dětí jejich hru zpestřila. Materiály děti podněcovaly k přemýšlení a vnesly do her více fantazie. Využívání materiálů také vytvářelo podněty pro soustředění a kooperaci.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BĚLINOVÁ, Ludmila a kol. *Pedagogika předškolního věku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980.

CAIATIOVÁ, M., S. DELAČOVÁ, A. MÜLLEROVÁ. *Volná hra: Zkušenosti a náměty*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-011-1.

DVOŘÁKOVÁ, Hana. *Pohybem a hrou rozvíjíme osobnost dítěte*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-819-7.

HELUS, Zdeněk. *Dítě v osobnostním pojetí: Obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele a rodiče*. Praha: Portál, 2004. ISBN 978-80-7367-628-5.

HERMAN, Marek. *Najděte si svého maršána*. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-7409-023-3.

HLAVSA, Jaroslav a kol. *Psychologické metody výchovy k tvořivosti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.

KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2005.

KŘOVÁČKOVÁ, Blanka. Pozorování. In: SKUTIL, Martin a kol. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.

MILLAROVÁ, Susanna. *Psychologie hry*. Praha: Panorama, 1978.

MIŠURCOVÁ, V., J. FIŠER, V. FIXL. *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980.

MURPHYOVÁ-WITTOVÁ, Monika a Petra STAMEROVÁ-BRANDTOVÁ. *Připravte své dítě do života*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-2082-1.

OPRAVILOVÁ, Eva a Vladimíra GEBHARTOVÁ. *Rok v mateřské škole – Kurikulum předškolní výchovy*. Praha: Portál, s. r. o., 2003.

PECINA, Pavel. *Tvořivost ve vzdělávání žáků*. Brno: Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity, 2008. ISBN 978-80-210-4551-4.

PORTMANNOVÁ, Rosemarie. *HRY pro tvořivé myšlení*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-876-7.

PRŮCHA, J., E. WALTEROVÁ, J. MAREŠ. *Pedagogický slovník: Nové, rozšířené a aktualizované vydání*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.

SUCHÁNKOVÁ, Eliška. *Hra a její využití v předškolním vzdělávání*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0698-9.

SVOBODOVÁ, Eva. Hra jako základní metoda předškolního vzdělávání. In: SVOBODOVÁ, Eva a kol. *Vzdělávání v mateřské škole: Školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.

SVOBODOVÁ, Eva. *Hra v mateřské škole*. Sborník: RAABE, Řízení mateřské školy. Praha: 2005.

SVOBODOVÁ, Eva. *Obsah a formy předškolního vzdělávání: Učební text*. Č. Budějovice: PF JU, 2007.

SVOBODOVÁ, Eva. Pedagogická evaluace jako disciplína. In: SVOBODOVÁ, Eva a kol. *Vzdělávání v mateřské škole: Školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.

SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Praha: Portál, 2011, ISBN 978-802-6200-208.

ŠOLKOVÁ, Jiřina. Některé formy vytváření dětského kolektivu v mateřské škole. In: *O výchově dětí předškolního věku*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1960.

ŠVEJDOVÁ, Hana. Prožitkové učení v mateřské škole. In: SVOBODOVÁ, Eva a kol. *Vzdělávání v mateřské škole: Školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-774-9.

UHLÍŘOVÁ, Jana. *Role hry v Komenského pedagogické koncepci*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2003. ISBN 80-7290-107-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Fotografie – Využití materiálů při volné hře

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Fotografie – Využití materiálů při volné hře

VÍČKA OD PET LAHVÍ A KAŠTANY

Cvrnkání kaštánků

Nakládání víček na bagr

Hrabání víček pomocí košťátka

Dívky třídí víčka

Děti si společně hrají s víčky

(Zdroj – vlastní fotodokumentace)

ZÁCLONY

Duchové ve školce

Princezny a duch

Bunkr

Královna, princezny a princové

Záclonky jako přikrývky

Námořníci na své lodi

(Zdroj – vlastní fotodokumentace)

KELÍMKY

Výroba parkoviště pro auto

Letiště

Hradby

Oslík a jeho klobouk

Pyramida

Dívky si společně staví z kelímků

(Zdroj – vlastní fotodokumentace)

NOVINY

Hrajeme si na Večerníčky

I Panda se přidala

Na díry v bunkru pomůžou noviny

(Zdroj – vlastní fotodokumentace)

PAPÍROVÉ KRABICE

Stavění rampy pro auto a boudy pro pejska

Kostky se do krabice vejdou přesně

Můžu si půjčit pár krabic?

Z krabic se dá postavit velká věž

(Zdroj – vlastní fotodokumentace)

DŘEVĚNÉ KOSTKY

Stavění boudy pro pejska

Hradby

Společné stavění hradů

(Zdroj – vlastní fotodokumentace)

VYUŽITÍ VÍCE MATERIÁLŮ

Ohýnek z kelímků a záclon

Stavění obchodu s koktejly

Pan prodavač Oslík na svém hradě

Spojením dvou obchůdků vznikl jeden velký obchod

(Zdroj – vlastní fotodokumentace)